

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Gabijos Načiūnaitės,
V kurso, Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Atsakas į „Islamo valstybės“ išpuolius pagal tarptautinę teisę

Response to Islamic State Attacks under International Law

Vadovė: Doc. dr. Indrė Isokaitė - Valužė
Recenzentė: Asist. dr. Nika Bruskinė

Vilnius
2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe yra analizuojama kaip yra vertinamas ginkluotos jėgos panaudojimas prieš „Islamo valstybę“ ir jos kovotojus. Darbe nagrinėjamas jėgos ir grasinimo ja draudimas, savigyna, Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcija naudoti jėgą ir humanitarinė intervencija, ir yra pateikiama šių teisinių institutų naudojimo atsakant į „Islamo valstybę“ veikas teisinė analizė.

Pagrindiniai žodžiai: „Islamo valstybė“, humanitarinė intervencija, savigyna, sankcionuotas jėgos naudojimas, jėgos ir grasinimo ja draudimas.

This work analyses how the use of armed forces against the Islamic State and its fighters is evaluated. The paper talks about threat or use of force, self-defence, humanitarian intervention and the United Nations Security Council's sanction to use of force and presented with the legal assessment of these principles usage against the Islamic State.

Keywords: Islamic State, humanitarian intervention, self-defence, sanctioned use of force, threat or use of force.

TURINYS

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI	2
IIVADAS	4
1. „Islamo valstybė“	7
1.1. „Islamo valstybės“ atsiradimas ir įsitvirtinimas.....	7
1.2. Terorizmo ir teroristinės organizacijos sąvoka	12
2. Ginkluotos jėgos naudojimo pagrindai kovoje su „Islamo valstybe“	21
2.1. Jėgos ir grasinimo jėga draudimas	21
2.1.1. Jėgos ir grasinimo jėga draudimo principas.....	21
2.1.2. Agresijos sąvoka	22
2.1.3. Teisinis jėgos ir grasinimo jėga draudimo vertinimas kovoje su „Islamo Valstybe“	24
2.2. Savigyna	25
2.2.1. Savigynos samprata ir kriterijai	25
2.2.2. Kolektyvinė savigyna.....	27
2.2.3. Teisinis savigynos naudojimo kovoje prieš „Islamo valstybę“ vertinimas	28
2.3. Humanitarinė intervencija	32
2.3.1. Humanitarinės intervencijos samprata.....	32
2.3.2. Atsakomybė ginti.....	35
2.3.3. Humanitarinės intervencijos naudojimo kovoje su „Islamo valstybe“ teisinis vertinimas	37
2.4. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcija naudoti ginkluotą jėgą	39
2.4.1. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcijos naudoti ginkluotą jėgą samprata... ..	39
2.4.2. Teisinis Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcijos naudoti ginkluotą jėgą kovoje prieš „Islamo valstybę“ vertinimas.....	42
IŠVADOS	45
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	47
SANTRAUKA	55
SUMMARY	56

IVADAS

Nagrinėjamos temos aktualumas. Terorizmas - viena didžiausių grėsmių tarptautinei taikai ir saugumui pasaulyje. Reportažai apie teroristinius išpuolius kelią beribę baimę gyventojams, patys teroristiniai išpuoliai dažniausiai nusineša dešimtis ar šimtus gyvybių, nepataisomai pakeičia žmonių gyvenimus.

Vienas ryškiausių ir didžiausių, tarptautinei teisei padaręs įtaką teroristinis išpuolis buvo 2001 m. rugsėjo 11 d. išpuoliai Jungtinėse Amerikos Valstijose. Po šių atakų visas pasaulis gedėjo kartu su šeimomis, kurios išpuolio metu neteko savo vaikų, tėvų, brolių ir anūkų. Po šių atakų ne vienas žmogus pradėjo jausti baimę skrisdamas lėktuvu, kad šis gali būti užgrobtas, žmonės pradėjo baimintis buvimo didesnės svarbos pastatuose. Visada po didesnio masto teroristinio išpuolio, žmonės susiduria su baimė, su nerimu ir dvejojimu, būtent tai ir yra vienas iš teroristų siekių – įbauginti visuomenę. Po teroristinių išpuolių valstybės dažnai pradeda ieškoti, kaip galėtų atsakyti į tokias atakas ir „atkeršyti“ už prarastas civilių gyvybes, kadangi valstybės „Islamo valstybės“ diplomatų iš šalies išsiųsti negali, tiesioginių ekonominių ar politinių sankcijų taikyti teroristams irgi yra neįmanoma, valstybės svarsto ginkluotos jėgos naudojimo galimybes. Todėl ir yra svarbu žinoti kokių teisėtų ir pateisinamų ginkluotos jėgos panaudojimo veiksmų valstybė gali imtis ir kaip tai bus priimta tarptautinės bendrijos.

Nors paskutiniu metu „Islamo valstybės“ išpuoliai yra labiau nukreipti į Afrikos žemyną, tačiau tai nereiškia, kad valstybėms reikia prarasti budrumą ir nustoti tikėtis blogiausio. „Islamo valstybė“ yra neprognozuojama teroristinė organizacija, niekada negali žinoti kur jie planuoja kitą savo išpuolį, galbūt tai bus Jungtinės Amerikos Valstijos, galbūt Vokietija, o galbūt kažkuri iš Baltijos šalių. Nors kol kas, Lietuva nėra tiesiogiai pajutus „Islamo valstybės“ teroristinių išpuolių pasekmių, tačiau kaip tarptautinės bendrijos narė, ji neturėtų likti nuošalyje sprendžiant atsako į teroristinius išpuolius klausimus įvairiose tarptautinėse organizacijose.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra pagal tarptautinę teisę įvertinti ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybę“ ir jos kovotojus Irako ir Sirijos teritorijose teisėtumą.

Darbo uždaviniai. Šiame darbe yra išskelti šie uždaviniai:

1. Išnagrinėti „Islamo valstybės“ kilmę, specifiką ir jos įsigalėjimą;
2. Apibrėžti terorizmo ir teroristinės organizacijos sampratą ir požymius;
3. Įvertinti jėgos ir grasinimo ja naudojimo teisėtumą kovoje prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos ir Irako teritorijose;
4. Įvertinti savigynos naudojimo teisėtumą kovoje prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos ir Irako teritorijose;
5. Įvertinti humanitarinės intervencijos naudojimo teisėtumą kovoje prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos ir Irako teritorijose;
6. Įvertinti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcijos naudoti ginkluotą jėgą naudojimo teisėtumą kovoje prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos ir Irako teritorijose;

Darbo objektas. Šio darbo objektas yra ginkluotos jėgos, prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Irako ir Sirijos teritorijose, naudojimas pagal tarptautinę teisę.

Tyrimo metodai. Šiame darbe yra naudojami šie tyrimo metodai: lyginamasis, loginis, istorinis, sisteminės analizės.

Lyginamasis tyrimo metodas yra naudojamas lyginant Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijų turinius, lyginant Jungtinių Tautų priimtas antiteroristines konvencijas.

Loginis tyrimo metodas yra naudojamas apibendrinant informaciją, analizuojant Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimus, kitą medžiagą ir formuluojant darbo išvadas.

Istorinis tyrimo metodas yra naudojamas kalbant apie „Islamo valstybės“ susikūrimą ir iškilimą, apie Sirijos ir Irako konfliktus. Taip pat istorinis tyrimo metodas yra naudojamas analizuojant Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijas

Sisteminės analizės metodas yra naudojamas nustatant santykį tarp „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomų veiksmų ir terorizmo sąvokos, bei „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo terorizmo ir ginkluoto užpuolimo.

Darbo originalumas. 2018 metais Vilniaus Universiteto Teisės fakultete buvo parašytas magistrinis darbas tema „Ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus teisėtumas pagal tarptautinę teisę“. Šis darbas savo turiniu yra panašiausias Lietuvių

autorius parašytas darbas mano nagrinėjama tema. Tačiau yra daugiau magistrinių darbų, daktaro disertacijų ir mokslinių straipsnių, kuriuose yra nagrinėjami atskiri ginkluotos jėgos naudojimo principai arba terorizmo klausimas. Pavyzdžiui yra daktaro disertacijos temomis „Kova su terorizmu tarptautinės humanitarinės teisės kontekste“ ar „Humanitarinės intervencijos koncepcija šiuolaikinės tarptautinės teisės kontekste“. Yra labai daug užsienio autorių literatūros šia tema, bei atskirų principų nagrinėjimo klausimais. O. Gonzalez yra parašiusi straipsnį pavadinimu „The Pen and the Sword: Legal Justifications for the United States’ Engagement Against the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS)“, Michael P. Scharf parašęs straipsnį pavadinimu „How the War Against ISIS Changed International Law“. Taigi užsienio autorių straipsnių susijusių su mano darbo tema yra tikrai nemažai.

Svarbiausi šaltiniai. Darbe yra remiamasi tarptautinės teisės aktais, kuriuose įtvirtintos teisės normos yra susijusios su nagrinėjama tema. Vienas svarbiausių šio darbo šaltinių yra Jungtinių Tautų Chartija. Kiti svarbūs ir daug naudojami šaltiniai – Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos. Taip pat darbe yra remtasi Lietuvos ir užsienio autorių literatūra, Tarptautinio Teisingumo Teismo bylomis.

1. „Islamo valstybė“

1.1. „Islamo valstybės“ atsiradimas ir įsitvirtinimas

„Islamo valstybė“, kitaip dar vadinama Irako ir Levanto Islamo valstybe, ISIL arba ISIS, yra viena iš labiausiai žinomų teroristinių organizacijų pasaulyje. ISIS yra islamistinė teroristinė grupuotė, teroristinės organizacijos „al-Qaeda“ atšaka, turinti tūkstančius kovotojų ir pasekėjų visame pasaulyje. Nors tik 2013 metų balandžio mėnesį grupė, oficialiai žinoma kaip „Islamo valstybė“, pritraukė tarptautinį dėmesį, kaip didesnę reikšmę turinti organizacija, nei tik kaip organizacija, esanti „al-Qaeda“ atšaka (Bunzel, 2015), pati ISIS organizacija, turėjusi daug pavadinimų, buvo įkurta žymiai anksčiau.

Abu Musab al-Zarqawi buvo Jordanijos pilietis, kuris 1999 metais paskelbė įkuriantis dabartinę „Islamo valstybę“. Būdamas jaunas vaikinąs, sėdėdamas kalėjime už narkotikų laikymą ir seksualinį išpuolį, po patirtų ilgų kankinimų, nuo kalėjimo prižiūrėtojų rankų, ir ilgų mėnesių praleistų vienutėje, tapo radikalu. Pasak jo, visi policininkai, teisėjai, vyriausybės nariai palaikė tą pačią, jo nuomone, tironinę valdžią, prieš kurią jis norėjo kovoti. Atlikęs bausmę, devintojo dešimtmečio pabaigoje, jis nuvyko į Afganistaną su intencija prisijungti prie kovos prieš Sovietų Sąjungos okupaciją (Weaver, 2006)

1978 m. perversmo būdu Afganistaną pradėjo valdyti komunistinė Afganistano liaudies demokratinė partija, kuri ėmė diegti sovietinio valdymo ir santvarkos elementus, kovoti su islamu. Būtent to pasėkoje kilo ginkluoti sukilimai, kurių viena vyriausybė nesugebėjo numalšinti, todėl buvo paprašyta Tarybinių Socialistinių Respublikų Sąjungos pagalbos įvedant savo kariuomenę į Afganistaną. Taip ir prasidėjo devynerius metus trukęs Afganistano karas tarp partizanų sukilėlių kariavimo prieš Afganistano demokratinės partijos valdžią ir Tarybinių Socialistinių Respublikų Sąjungos karius (Tomkus, be datos) Būtent prie partizanų sukilėlių pusės ir tikėjosi prisijungti iš kalėjimo išėjęs Abu Musab al-Zarqawi, tačiau jam atvykus į Afganistaną, pilietinis karas jau buvo pasibaigęs.

1992 metais sugrįžęs į Jordaniją, Abu Musab al-Zarqawi įkūrė kovotojų grupę ir rengė treniravimo stovyklas kovotojams (Kirdar, 2011) 1999 metais, Afganistane, Abu Musab al-Zarqawi susitiko su Osama bin Laden tuometiniu, „al-Qaeda“ lyderiu. Šio susitikimo metu paaiškėjo esminiai ideologiniai skirtumai – Abu Musab al-Zarqawi tikslas buvo kovoti su „artimais priešais“, tokiais kaip Izraelis ir Jordanijos vyriausybė, o tuo tarpu „al-Qaeda“ organizacija buvo susikoncentravusi ties „tolimais priešais“, tokiais kaip Jungtinės Amerikos Valstijos (Fishman, et al., 2008) Nežiūrint į organizacijų ideologinius skirtumus, Osama bin Laden pasiūlė Abu Musab al-Zarqawi prisijungti prie „al-Qaeda“, šiam nesutikus, bin Laden suteikė finansavimą, kad Abu Musab al-Zarqawi atidarytų kovotojų stovyklas Herato mieste, Afganistane (Kirdar, 2011)

2003 metais prasidėjus Irako karui, Abu Musab al-Zarqawi organizacija tapo viena iš pagrindinių dalyvių kovoje prieš Irako vyriausybės pajėgas ir Jungtinių Amerikos Valstijų karines pajėgas, tuo metu esančius Irake (Kirdar, 2011) Organizacija greitai tapo žinoma kaip itin žiauri, rengianti atakas prieš civilius asmenis, pagalbą teikiančius asmenius ir vietinius irakiečius. Būtent Abu Musab al-Zarqawi vadovaujama kovotojų grupė rengė savižudžių bombardavimus, kurie nusinešdavo ir nekaltų civilinių gyvybes, kol kitos kovotojų grupės rengė atakas, kurių taikiniu buvo amerikiečių ir koalicijos pajėgos (Mapping Militant Organizations. „The Islamic State“, 2019)

2004 m. spalio mėnesį Abu Musab al-Zarqawi formaliai prisijungė prie „al-Qaeda“ organizacijos ir pervadino savo organizaciją į „al-Qaeda Irake“. Nors oficialiai buvo prisiekta Osama bin Laden, Abu Musab al-Zarqawi ir „al-Qaeda“ ir toliau nesutarė dėl tam tikrų esminių taktinių problemų, tokių kaip „al-Qaeda“ sutikimas bendradarbiauti su kitomis opozicinėmis grupėmis ir jos susikoncentravimas, bei dėmesio skyrimas Jungtinėmis Amerikos Valstijomis ir kitiems priešams iš vakarų, nei „artimiesiems priešams“ (Felter & Fishman, 2007) Nors iš pradžių „al-Qaeda Irake“ turėjo didelį palaikymą, galiausiai civilių aukų buvimas savižudžių susisprogdinimuose ir kiti itin žiaurūs žudymai pradėjo atbaidyti potencialius kovotojus. Tuo metu antras žmogus „al-Qaeda“ organizacijoje po Osama bin Laden siuntė Abu Musab al-Zarqawi laiškus apie poreikį palaikyti geresnius ryšius su Irako lyderiais (Najim Abed & Sterling, 2010)

2006 m. birželio 7 d. Abu Musab al-Zarqawi buvo nužudytas Jungtinių Amerikos Valstijų rengtoje oro atakoje (Felter & Fishman, 2007) Norėdamas sulaukti didesnio irakiečių

palaikymo, naujasis „al-Qaeda Irake“ lyderis Abu Ayub al-Masri įtikino kelias kitas grupuotes susijungti į vieną didelę grupuotę, kurią pavadino „Irako Islamo valstybe“ (Glenn, et al., 2019) Tačiau tai nepadėjo įgauti irakiečių pasitikėjimo ir kovotojų skaičiai nustojo augti, 2007 metais padidėjęs Jungtinių Amerikos Valstijų ir Irako karinių operacijų skaičius smarkiai sumažino „Irako Islamo valstybės“ kovotojų skaičius ir jų daromą įtaką šalyje. Tačiau, kuomet 2011 metų pabaigoje Jungtinių Amerikos Valstijų ir partnerių pajėgos pasitraukė iš Irako, tai suteikė „Irako Islamo valstybei“ galimybę vėl atnaujinti savo galią ir įtaigą Irake, kadangi organizacijai nebesipriešino jokios užsienio valstybių karinės pajėgos, tai leido organizacijai atsigauti ir vėl pradėti koordinuoti savo veiklą (Mapping Militant Organizations. „The Islamic State“, 2019)

Po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroristinių išpuolių Niujorke ir Vašingtone, Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentas George W. Bush paskelbė „karą prieš terorizmą“ (*angl. War on Terror*). Šio karo pradžia buvo invazija į Afganistaną, kurios tikslas buvo surasti ir sugauti „al-Qaeda“ lyderį Osama bin Laden ir „al-Qaeda“ tinklą, kuris planavo ir įvykdė šias teroristines atakas prieš Jungtines Amerikos Valstijas. Nors dalies autorių nuomone nebuvo atrasta jokio aiškaus ryšio tarp 2001 m. rugsėjo 11 d. teroristinių išpuolių ir Irako, Sadamo Huseino (tuometinio Irako prezidento) ar Baath partijos (arabų socialistinė partija, kurios pirmininku Irake kurį laiką buvo Sadamas Huseinas), prezidentas George W. Bush 2002 m. Jungtinių Amerikos Valstijų dėmesį nukreipė į Iraką (Hiro, 2002, pp. 177-178)

Savo 2002 m. sausio 29 d. metinėje kalboje Kongresui (*angl. State of the Union Address*) prezidentas George W. Bush pareiškė, kad Irakas ir toliau aiškiai rodo savo priešišumą Amerikai ir remia terorą. Irako režimas daugiau nei dešimtmetį ketino sukurti juodligę, nervų dujas ir branduolinius ginklus. Tai režimas, kuris nuodingas dujas jau panaudojo nužudydamas tūkstančius savo piliečių, palikdamas motinų kūnus susiglaudusius už mirusius vaikus. Tai režimas, kuris sutiko su tarptautiniais patikrinimais – tada išstūmė inspektorius. Tai režimas, turintis ką slėpti nuo civilizuoto pasaulio (Bush, 2002)

2003 m. kovo 19 d. prezidentas George W. Bush kreipėsi į Jungtinių Amerikos Valstijų tautą ir pasakė, kad šiuo metu Jungtinės Amerikos Valstijos su koalicijos partnerėmis yra ankstyvosiose karinių operacijų stadijose. Šių karinių operacijų tikslas yra nuginkluoti Iraką, išlaisvinti jo žmones ir apginti pasaulį nuo sunkaus ir didelio pavojaus (Bush, 2003)

2003 m. kovo 20 d. iš Kuveito pradėta karinė operacija „Irako laisvė“. Operacija „Irako laisvė“ buvo pradėta, kuomet buvo konstatuota, kad Irakas pažeidė Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliuciją Nr. 1441, kuri draudžia kaupti ir importuoti masinio naikinimo ginklus (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1441) Po sėkmingo įsiveržimo į Iraką, sukilimas ir „al-Qaeda“ įkvėptų kovotojų vykimasis į Iraką, sukėlė žiaurų karą prieš Jungtinių Amerikos Valstijų ginkluotąsias pajėgas ir pradėjo pilietinį karą tarp Irako genčių (Operation Iraqi Freedom, 2020) Irako kariuomenės pasipriešinimas Jungtinių Amerikos Valstijų ir sąjungininkų karinėms pajėgoms buvo silpnas – naudota savižudžių teroristų išpuoliai, partizaninės kovos būdai (Kazlauskas, be datos)

2011 m. spalio 21 d. prezidentas Barack Obama paskelbė, kad Jungtinių Amerikos Valstijos ir Irakas pasiekė susitarimą, kad Jungtinių Amerikos Valstijų karinės pajėgos Iraką paliks iki 2011 metų pabaigos (Obama, 2011)

Jungtinės Amerikos Valstijų pajėgoms pasitraukus iš Irako, „Islamo Valstybė“ įsiveržė į Sirijos ir Irako teritorijas, savo pasėkoje palikdama milžinišką skaičių nekaltų aukų, valstybių infrastruktūrų sunaikinimą ir barbarišką praktiką prieš piliečius (Operation Iraqi Freedom, 2020)

Sirijoje vykstantis civilinis karas suteikė puikią progą naujam „Irako Islamo valstybės“ lyderiui Abu Bakr al-Baghdadi įtvirtinti organizaciją naujoje šalyje. 2011 metais Sirijoje prasidėjo iki tol neregėti sukilimai prieš Sirijos vyriausybę, su siekiu pakeisti valdžią ir nuversiti tuometinį Sirijos prezidentą. Sirijos vyriausybė, bandydama suvaldyti protestuotojus, į Sirijos gatves pasiuntė tūkstančius pareigūnų ir kariškių, kurie naudodami jėgą bandė sustabdyti protestus. Būtent tais pačiais metais protestuotojai, kaip atsaką į valstybės pareigūnų naudojamą jėgą, pradėjo formuoti ginkluotas gruputes. 2012 metais, iš prigimties neginkluoti protestai tapo žiauriu civiliniu karu, kurio metu Sirijos vyriausybė prarado didelę šalies dalį sukilėlių grupėms (Uppsala Conflict Data Program. Syria, be datos) 2011 metais vasarą, iš Sirijos vyriausybės ginkluotojų pajėgų perbėgę dezertyrai suformavo Laisvąją Sirijos armiją, kuri tapo opozicijos kariuomenę prieš Sirijos vyriausybės ginkluotąsias pajėgas (O'Bagy, 2013)

2011 metais „Islamo valstybė“ prisijungė prie sukilėlių pusės, prisijungdama prie bandymų nuverstti tuometinį Sirijos prezidentą. Sirijoje „Islamo valstybės“ kovotojai rado saugų prieglobstį ir lengvą prieigą prie ginklų (What's happening in Syria?, 2019) 2013

metais Abu Bakr al-Baghdadi staigiai užėmė dalį Sirijos teritorijos ir pervadino organizaciją į „Irako ir Sirijos Islamo valstybę“ (Joscelyn, 2013)

2014 metais dėl vidinių nesutarimų Laisvos Sirijos armijos kariai prisijungė prie „Islamo valstybės“, tačiau „Islamo valstybė“ nebekovojo prieš Sirijos prezidentą, o kovojo prieš Kurdus (iranėnų tauta, gyvenanti Sirijoje, Turkijoje, Irane ir Irake) gyvenančius šiaurinėje Sirijos teritorijoje ir sukilėlius (Mahmood & Black, 2013)

2014 m. rugsėjo 13 d. savaitiniame pranešime tautai Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentas Barack Obama pasakė, kad Jungtinės Amerikos Valstijos yra pasirengusios, naudodamos oro pajėgas smogti teroristams ir imtis atitinkamų veiksmų prieš „Islamo Valstybę“ Sirijoje. Jungtinės Amerikos Valstijos su Kongresu dirba Sirijos opozicijos apginklavimu ir treniruočių, kariškiams, rengimu (Obama, 2014) Šis prezidento Barack Obama pasakymas leidžia suprasti, kad pagrindinis priešas Sirijoje yra teroristinė organizacija „Islamo valstybė“, o ne tuometinio Sirijos prezidento valdžia. Tokie pasisakymai buvo pradžia Jungtinių Amerikos Valstijų įsitraukimui į karą Sirijoje.

Prie karo Sirijoje prisijungė ir kitos didžiosios pasaulio valstybės. Rusijos vykdomos oro atakos, kurios turėjo būti skirtos kovoti prieš teroristus, per šešių mėnesių periodą pražudė apie 2000 civilių, kuomet oro atakos buvo vykdomos turgavietėse, ligoninėse, mokyklose ir namuose. Iš surinktų pasakojimų, susidarė vaizdas, kad oro atakos buvo tikslingai rengiamos vietose, kur yra civilių, su intencija skleisti baimę ir užleisti daugiau teritorijos Sirijos vyriausybės ginkluotosioms pajėgoms. Taip pat buvo pranešama, kad tūkstančiai opozicijos kovotojų žuvo Rusijos rengtose oro pajėgų atakose (Graham - Harrison, 2016) Tai reiškia, kad nors Rusija viešai kalbėjo apie tai, kad skelbia kovą terorizmui, jos rengiamos atakos, galima sakyti, buvo nusitaikiusios į Jungtinių Amerikos Valstijų remiamus sukilėlius, kurie ir kovojo prieš „Islamo valstybę“.

2015 metais Turkija paskelbė prisijungianti prie kovos prieš „Islamo valstybę“, tačiau tuo pačiu metu pradėjo oro pajėgų atakas prieš kurdus, kurių puolimas buvo vienas iš „Islamo valstybės“ tikslų Sirijoje ir Irake. Tuo pačiu, šie Turkijos oro puolimai smogė vienai iš jėgų, kovojančių prieš „Islamo valstybę“. Kurdų kovotojai, koordinuodamiesi su Jungtinių Amerikos Valstijų ginkluotomis pajėgomis, padėjo šiems įvykdyti ne vieną ataką prieš „Islamo valstybę“. Šiaurės Sirijoje gyvenantys kurdų kovotojai perduodavo naudingą informaciją ir potencialių taikinių koordinatas amerikiečiams, kurių operaciniai centrai buvo

už šimtų mylių. Šios atakos, padėjo kurdams geriau įsitvirtinti šiaurinėje Sirijos teritorijoje (Almukhtar & Wallace, 2015) Taigi, panašiai kaip ir Rusijos atveju, nors Turkija ir teigė kovojanti prieš terorizmą, iš jos vykdomų oro atakų buvo panašiau, kad vedama savų motyvų, ji labiau kovojo prieš sukilėlius.

Abu Bakr al-Baghdadi vadovaujama organizacija Sirijoje turėjo daug konfliktų su kitomis islamiškomis grupuotėmis. 2014 metais ISIS užėmė strateginį Sirijos miestą Raką, prieš „al-Qaeda“ lyderių įsakymus to nedaryti (Joscelyn, 2014) 2014 metų vasario mėnesį „al-Qaeda“ oficialiai atsisakė ir paneigė bet kokią ryšį su „Irako ir Sirijos Islamo valstybe“ (Joscelyn, 2014)

Po atsiskyrimo nuo „al-Qaeda“ ISIS ir toliau plėtėsi ir vykdė karines operacijas Sirijoje ir Irake. Grupuoję kovėsi prieš Irako ir Sirijos vyriausybes, gentis, Irako kovines grupuotes, Kurdus ir įvairias sukilėlių grupuotes, įsikūrusias Sirijoje. ISIS grupuoję sugebėjo greitai užimti Irako ir Sirijos teritorijas, sukelti milžinišką baimę ir paniką Irake, Sirijoje ir tarptautinėje bendruomenėje ir sukurti „Islamo Valstybės“ infrastruktūrą užimtose teritorijose (Mapping militant organizations, 2019)

1.2. Terorizmo ir teroristinės organizacijos sąvoka

Tarptautinėje bendruomenėje vis dar nėra vienos, nusistovėjusios ir visuotinos teroristinės organizacijos sąvokos. Pagrindiniai bendri teroristinės organizacijos kriterijai yra nustatyti Jungtinių Tautų, tačiau kiekviena valstybė turi ir individualios laisvės tuos kriterijus šiek tiek interpretuoti. Taip yra todėl, kad kiekvienai valstybei ir tarptautinei organizacijai sąvoka „teroristinė organizacija“ ir netgi „terorizmas“ gali reikšti skirtingus dalykus ir apibūdinti skirtingus veiksmus. Posakis „Vienam – teroristas, kitam – kovotojas dėl laisvės“ labai gerai pavaizduoja kodėl yra sunku surasti vieningas „terorizmo“ ir „teroristinės organizacijos“ sąvokas, kurios būtų visuotinai pripažįstamos ir dar kartą parodo šio klausimo sudėtingumą (Vasiliauskienė, 2013) Pavyzdžiui Turkijos Baudžiamajame Kodekse nėra apibrėžtų sąvokų „ginkluota organizacija“ ar „ginkluota grupė“. Tačiau kriminaliniai organizacijai yra keliami tokie kvalifikaciniai kriterijai, kurie buvo įtvirtinti Turkijos Kasacinių Teismų praktikoje: tokia organizacija turi turėti bent tris narius, narius turi sieti

hierarchiniai santykiai, jie turėtų turėti bendrą ketinimą vykdyti nusikalstamas veikas, grupė turi rodyti tęstinumą laike ir grupės struktūra, jos narių skaičius, įrankiai ir įranga turėtų būti atitinkama numatomoms nusikalstamoms veikoms vykdyti. Šie kriminalinės organizacijos kriterijai yra taikomi Turkijoje, kuomet yra kalbama ir apie teroristinę organizaciją (Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje Nr. 14305/17) Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse nėra įtvirtintos „teroristinės organizacijos“ ar „teroristo“ sąvokos. Baudžiamojo kodekso XXXV skyriuje yra kalbama apie nusikaltimus visuomenės saugumui, tokius kaip pvz.: verbavimas teroristinei grupei, teroro aktas, teroristų rengimas ir kita (Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, 2000) Baudžiamojo kodekso 249¹ straipsnio 1 dalyje yra sakoma, kad tas, kas kūrė organizuotą grupę, kurios tikslas yra daryti teroristinius nusikaltimus yra baudžiamas laisvės atėmimu. Baudžiamojo kodekso 250 straipsnio 1 dalyje nėra minima organizuota grupė, tačiau yra sakoma, kad tas, kas teroristiniais tikslais veikė (Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, 2000) Sąvoka teroristiniai tikslai yra apibrėžta Baudžiamojo kodekso 252¹ straipsnyje, o sąvoka organizuota grupė, kuri yra vartojama, yra apibrėžta Baudžiamojo Kodekso 25 straipsnio 3 dalyje (Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, 2000) Palyginus paminėtą Turkijos kriminalinės organizacijos sąvoką ir Lietuvos Baudžiamajame kodekse vartojamą organizuotos grupės sąvoką galima pastebėti, kad nors jų tikslas tarsi ir yra apibrėžti labai panašaus lygmens grupuotes, jų sąvokos abejose valstybėse skiriasi.

Europos Sąjungos Tarybos 2001 m. gruodžio 27 d. bendrosios pozicijos 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu, 1 straipsnio 3 dalyje teroristiniai išpuoliai apibrėžiami kaip tyčinės veikos, kurios gali padaryti didelę žalą valstybei ar bet kokiai tarptautiniai organizacijai. Veiklos tikslas yra kuo labiau įbauginti gyventojus, neteisėtai priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti ar neatlikti tam tikrų veiksmų arba labai destabilizuoti ar sunaikinti pagrindines valstybės ar tarptautinės organizacijos politines, konstitucines, ekonomines ar socialines struktūras (Europos Sąjungos Tarybos bendroji pozicija 2001/931/BUSP) Tame pačiame straipsnyje yra išvardinami veiksmai, kurie atsižvelgiant į didelės žalos kriterijų ir minėtus tikslus yra laikomi teroristiniais (pvz.: žmonių pagrobimas ar įkaitų ėmimas, orlaivių, laivų ar kitų viešojo ar asmeninio transporto priemonių užgrobimas, vandens, elektros ar be kurio kito svarbaus gamtos išteklių tiekimo trikdytas ar nutraukimas, sukiantis pavojų žmonių gyvybei ir t.t.). Taip pat šioje 2-oje straipsnio dalyje, prie įvardijamų veiksmų, kurie laikomi

terroristiniais, yra įvardijama „dalyvavimas teroristinės grupės veikloje, įskaitant informacijos ar materialinių išteklių tiekimą arba jos veiklos bet koki finansavimą, žinant, kad tokiu dalyvavimu prisidedama prie grupės nusikalstamos veiklos“ (Europos Sąjungos Tarybos bendroji pozicija 2001/931/BUSP) Tai reiškia, kad ne tik konkretūs veiksmai, bet ir pats dalyvavimas organizacijos veikloje, pvz.: vadovavimas teroristinei organizacijai, net jeigu asmeniškai ir nebuvo vykdomi straipsnyje išvardinti veiksmai, bus laikoma terorizmu. Tačiau norint laikyti ne tik konkrečius veiksmus terorizmu, bet ir su organizacijos valdymu susijusius veiksmus, reikia apibrėžti kas yra „teroristinė organizacija“, todėl būtent tame pačiame 1 straipsnyje yra pateikiama „teroristinės organizacijos“ sąvoka – „teroristinė grupė yra organizuota daugiau kaip dviejų asmenų grupė, sukurta tam tikram laikotarpiui ir darniai veikianti turint tikslą vykdyti teroristinius nusikaltimus; organizuota grupė – grupė, kuri nėra atsitiktinai sudaryta nedelsiant vykdyti kokią nors nusikalstamą veiką ir kurioje nebūtinai turi būti formaliai nustatyti jos narių vaidmenys, užtikrintas narystės tęstinumas ar išplėtota struktūra“ (Europos Sąjungos Tarybos bendroji pozicija 2001/931/BUSP)

Būtent ši Europos Sąjungos Tarybos 2001 m. gruodžio 27 d. bendroji pozicija dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu ir pateikia pirmines „terorizmo“ ir „teroristinės organizacijos“ sąvokas, tolimesni Europos Sąjungos aktai naudoja būtent šiuos apibrėžimus (pvz.: 2017 m. kovo 15 d. Europos Sąjungos direktyvoje Nr. 2017/541 2 straipsnio 3 dalyje „teroristinė grupė“ yra apibrėžta lygiai taip pat kaip ir 2001 m. gruodžio 27 d. bendrojoje pozicijoje.)

1972 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja sukūrė specialų *ad hoc* komitetą, kuris buvo įgaliotas svarstyti Bendrosios konvencijos dėl terorizmo projektą ir apibrėžti terorizmą. Šis komitetas susitarimo dėl terorizmo apibrėžimo nepasiekė, tačiau savo pranešime pabrėžė, kad pagrindinė problema, dėl kurios buvo nesutariama, tai yra klausimas, ar nacionalinio išsivadavimo judėjimų veiksmai turi būti įtraukiami į terorizmo apibrėžimą, ar ne (Duffy, 2005, p. 19) Vėliau, 1996 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė rezoliuciją Nr. 51/210 įsteigė naują *ad hoc* komitetą, kurio viena iš užduočių buvo pasiekti susitarimą dėl terorizmo apibrėžimo, kuris būtų įtvirtintas Bendrojoje terorizmo konvencijoje (Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 51/210) Nors ši Konvencija šiuo metu nėra priimta, Jungtinės Tautos yra parengusios 19 antiteroristinių konvencijų ir protokolų, įvairiose srityse:

1. Civilinės aviacijos srityje:

1.1. 1963 m. rugsėjo 14 d. Konvencija dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose (Konvencija dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose (1963));

1.2. 1970 m. gruodžio 16 d. Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu (Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu (1970));

1.3. 1971 m. rugsėjo 23 d. Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą (Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą (1971));

1.4. 1988 m. vasario 24 d. Protokolas dėl kovos su smurtu tarptautinę civilinę aviaciją aptarnaujančiose oro uostuose, papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą, priimtą 1971 m. rugsėjo 23 d. Monrealyje (Protokolas dėl kovos su smurtu tarptautinę civilinę aviaciją aptarnaujančiose oro uostuose (1988));

1.5. 2010 m. rugsėjo 10 d. Konvencija dėl kovos su smurtu tarptautinės civilinės aviacijos srityje (Konvencija dėl kovos su smurtu tarptautinės civilinės aviacijos srityje (2010));

1.6. 2010 m. rugsėjo 10 d. Protokolas papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu tarptautinės civilinės aviacijos srityje, priimtą 2010 m. rugsėjo 10 d. (Protokolas papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu tarptautinės civilinės aviacijos srityje (2010));

1.7. 2014 m. balandžio 4 d. Protokolas pakeičiantis Konvencijos dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose, priimtą 1963 m. rugsėjo 14 d. Tokijuje, nuostatas (Protokolas pakeičiantis Konvencijos dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose (2014)).

2. Tarptautiniu mastu saugomų asmenų apsaugos srityje:

2.1. 1977 m. vasario 20 d. Konvencija dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos (Konvencija dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims (1977)).

3. Įkaitų paėmimo srityje:

3.1. 1979 m. gruodžio 18 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu (Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu (1979)).

4. Branduolinių medžiagų fizinės saugos srityje:

4.1. 1980 m. kovo 3 d. Branduolinių medžiagų fizinės saugos konvencija (Branduolinių medžiagų fizinės saugos konvencija (1980));

4.2. 2005 m. liepos 7 d. Branduolinių medžiagų fizinės saugos konvencijos pakeitimas (Branduolinių medžiagų fizinės saugos konvencijos pakeitimas (2005)).

5. Jūrų laivybos srityje:

5.1. 1988 m. kovo 8 d. Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą (Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą (1988));

5.2. Konvencijos dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą protokolas, priimtas 2005 m. spalio 14 d. (Konvencijos dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą protokolas (2005));

5.3. 1988 m. kovo 10 d. Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą (Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą (1988));

5.4. 2005 m. spalio 14 d. Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą (Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą (2005)).

6. Sprogstamųjų medžiagų srityje:

6.1. 1991 m. kovo 1 d. Konvencija dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais (Konvencija dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais (1991)).

7. Teroristų vykdomų sprogimų srityje:

7.1. 1997 m. gruodžio 17 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais (Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais (1997)).

8. Terorizmo finansavimo srityje:

8.1. 1999 m. gruodžio 9 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu (Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu (1999)).

9. Branduolinio terorizmo srityje:

9.1. 2005 m. rugsėjo 14 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su branduolinio terorizmo veiksmais (Tarptautinė konvencija dėl kovos su branduolinio terorizmo veiksmais (2005)).

Šiose Jungtinių Tautų konvencijose ir protokoluose nėra nurodyta viena „terorizmo“ sąvoka, kiekviena konvencija ar protokolas yra susijęs su tam tikra teroristine veikla. Pavyzdžiui, 1970 m. gruodžio 16 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu terorizmą sieja su asmenimis, kurie skrendančiame orlaivyje neteisėtai, prievarta

ar grasindami pavartoti prievartą, pagrobia arba kontroliuoja šį orlaivį, arba bando atlikti bet kokią tokį veiksmą (Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu, 1970 m. gruodžio 16 d.) Kitoje, 1997 m. gruodžio 15 d. Tarptautinėje konvencijoje dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais, terorizmas yra siejamas su asmeniu, kuris neteisėtai ir sąmoningai pristato sprogmenį ar kitą mirtiną įtaisą į viešą vietą, valstybinį ar vyriausybinių objektą, viešojo transporto sistemą, jį padeda, nustato sprogmenų mechanizmą arba susprogdina siekdamas mirties ar sunkaus kūno sužalojimo, arba, siekdamas didelio masto vietos, objekto ar sistemos sugriovimo (1997 m. gruodžio 15 d. konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais)

1999 m. gruodžio 9 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu yra pateiktas plačiausias ir išsamiausias terorizmo apibrėžimas iš visų aukščiau paminėtų 19 konvencijų. Šios konvencijos 2 straipsnio 1 dalies b punkte yra nurodyta, kad terorizmu siekiama civilio gyventojų ar bet kurio kito asmens, kuris aktyviai nedalyvauja karo veiksmuose ginkluoto susidūrimo metu, mirties arba padaryti jam sunkų kūno sužalojimą, kai tokia veika dėl jos pobūdžio ar aplinkybių siekiama įbauginti gyventojus arba priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį nors veiksmą arba susilaikyti nuo jo (1999 m. gruodžio 9 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu)

Neskaitant, 1999 m. gruodžio 9 d. Tarptautinės konvencijos dėl kovos su terorizmo finansavimu, kur terorizmo sąvoka yra aiškinama plačiai ir abstrakčiai, kitose konvencijose terorizmo sąvoka yra siejama su konkrečios konvencijos tikslais. Iš pateiktų pavyzdžių galima pastebėti, kad šios terorizmo sąvokos turi bendrų bruožų – siekiama padaryti didelę žalą ir yra veikama sąmoningai, tai reiškia, kad asmenys suvokia ką daro ir siekia numatomų padarinių.

Nors ir nėra vieno, visuotinai pripažintino terorizmo apibrėžimo, iš aukščiau paminėtų terorizmo apibrėžimų galima išskirti tokius bendrus terorizmo bruožus:

Tikslas ir motyvai – tai reiškia, kad teroristinės veikos motyvas gali būti neteisėtai priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti ar neatlikti tam tikrus veiksmus (Europos Sąjungos Tarybos bendroji pozicija 2001/931/BUSP), o tikslas vykdant teroro išpuolį yra sukelti milžinišką baimės jausmą visuomenėje, ko pasėkoje visuomenė galėtų pradėti daryti savo šalies vyriausybei spaudimą imtis tam tikrų veiksmų, kas reikštų galbūt iš dalies arba pilnai išpildytą teroro išpuolių motyvą.

Veika – anksčiau išvardintos antiteroristinės konvencijos ir protokolai parodo, kad teroristinių veikų yra labai daug, pvz.: neteisėtas orlaivio užgrobimas, branduolinio teroro veiksmai. Iš visų konvencijų galima daryti prielaidą, kad visos veikos yra panašios tuo, kad jomis yra siekiama sukelti kuo didesnę žalą žmonėms ir atimti kuo daugiau gyvybių.

2001 m. Rugsėjo 11 d. įvykdyti teroristiniai išpuoliai Jungtinėse Amerikos Valstijose smarkiai pakeitė „terorizmo“ ir „teroristinės organizacijos“ sąvokų reikšmes. 2001 m. Rugsėjo 11 d. 19 kovotojai, susiję su „al-Qaeda“ teroristine organizacija, užgrobė keturis lėktuvus ir įvykdė savižudžių misijas-atakas taikiniuose, esančiuose Jungtinėse Amerikos valstijose. Du iš keturių lėktuvų įskrido į Pasaulio prekybos centro bokštus dvynius, esančius Niujorke, trečias lėktuvas įskrido į Pentagoną, esantį Vašingtone, o ketvirtasis lėktuvas sudužo pievoje, Pensilvanijos valstijoje. Per šias teroristines atakas žuvo beveik trys tūkstančiai žmonių, įskaitant 19 teroristų, užgrobusių lėktuvus (September 11 Attacks, 2020) Būtent po šių, Rugsėjo 11 d. išpuolių, pasaulis dar kartą pasmerkė žiaurius terorizmo veiksmus ir pasaulio valstybės vėl garsiai prakalbo apie būsimų konvencijų apie terorizmą parengimą ir priėmimą (Duffy, 2005)

Po 2001 m. Rugsėjo 11 d. teroristinių išpuolių Jungtinėse Amerikos Valstijose, Jungtinių Tautų Saugumo Taryba 2001 m. rugsėjo 12 d. priėmė rezoliuciją Nr. 1368, kurioje yra tiesiogiai pasakoma, kad valstybės turi teisę į individualią ir kolektyvinę savigyną, nors ir konkrečiai neįvardino, kad tokia savigyna galima prieš teroristines organizacijas (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1368) Rezoliucijoje Nr. 1368 Jungtinių Tautų Saugumo Taryba suteikia galimybę naudoti individualią ir kolektyvinę savigyną prieš teroristines organizacijas (tame tarpe ir „Islamo Valstybę“), o teroristinius veiksmus susiejo su ginkluotu užpuolimu (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1368)

2001 m. rugsėjo 28 d. Saugumo Tarybos priimtoje rezoliucijoje Nr. 1373, numatomas priemonių įgyvendinimui prižiūrėti specialus Kovos su terorizmu komitetas. Rezoliucijoje nustatyta, kad bet kokie tarptautinio terorizmo aktai kelia grėsmę tarptautinei taikai ir saugumui (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1373) 2001 m. lapkričio 12 d. Saugumo Tarybos rezoliucijoje Nr. 1377 buvo nurodyta, kad tarptautinio terorizmo aktai yra iššūkis visoms valstybėms ir humaniškumui; kad tarptautinis terorizmas, taip pat teroro aktų planavimas, finansavimas, paruošimas bei kitos tarptautinio terorizmo aktų palaikymo formos prieštarauja Jungtinių Tautų Organizacijos tikslams ir principams (Jungtinių Tautų

Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1377) Jau minėtoje Saugumo Tarybos rezoliucijoje Nr. 1373 pasakyta, kad valstybės turi užtikrinti, kad pagal tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus žmogaus teisių apsaugos srityje prieš suteikiant pabėgėlio statusą turi būti įsitikinta, kad asmuo nėra vykdedęs, dalyvavęs vykdamas ar planavęs vykdyti tarptautinio terorizmo aktus, bei, kad tokiems asmenims pabėgėlio statusas nėra suteikiamas (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1373)

2001 m. spalio 7 d. Jungtinės Amerikos Valstijos informavo Jungtinių Tautų Saugumo Tarybą, kad ji pasinaudos savo teise į savigyną imdamasi veiksmų Afganistane prieš „al-Qaeda“ teroristinę organizaciją, kuri buvo atsakinga už 2001 m. rugsėjo 11 d. teroristinius išpuolius Niujorke, Pensilvanijoje ir Virdžinijoje, bei Talibano režimą, kuris sudarė sąlygas „al-Qaeda“ organizacijos stovykloms egzistuoti ir veikti Afganistane (JAV kreipimasis į Jungtines Tautas, 2001) NATO (Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija) narės pirmą kartą organizacijos istorijoje aktyvavo NATO sutarties 5 str., kuris numato, kad vienos iš narių užpuolimas yra visų narių užpuolimas ir pagal Jungtinių Tautų Chartijos 51 str., valstybės narės padės užpultajai valstybei tam, kad būtų atkurtas ir palaikomas saugumas (Vadapalas, 2003, p. 63) Taigi iš to darytina išvada, kad NATO valstybės narės 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykdytus išpuolius pripažino kaip ginkluotą užpuolimą pagal Jungtinių Tautų Chartiją.

2014 m. rugpjūčio 15 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijoje Nr. 2170 pirmą kartą konstatuotą, kad „Islamo valstybė“ priklauso teroristinei organizacijai. Nors šioje rezoliucijoje nėra įtvirtinta teroristinės organizacijos sąvoka, yra pasakyta, kad „Islamo valstybė“ kelia pavojų tarptautinei taikai ir saugumui (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 2170) Nors Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijose „Islamo valstybė“ nėra konkrečiai įvardinama kaip tarptautinė teroristinė organizacija, ją tokia galima laikyti, remiantis šiais kriterijais: pirmiausia „Islamo valstybės“ kovotojai ir pasekėjai yra skirtingų užsienio valstybių piliečiai. Antra, „Islamo valstybės“ kovotojai veikia ir rengia atakas skirtingose valstybėse. Taip pat, „Islamo valstybės“ kovotojai kelia pavojų tarptautinei taikai ir saugumui. Nuo 2014 m., „Islamo valstybės“ kovotojų siekis įtvirtinti „kalifatą“ pasireiškia sisteminiiais bei didelio masto žmogaus teisių, tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimais (What is „Islamic State“?, 2015)

Ginkluoto konflikto Sirijoje ir Irake „Islamo valstybės“ vykdomas terorizmas tarptautinės humanitarinės teisės srityje yra karo nusikaltimų dalis. „Islamo valstybės“ kovotojai sąmoningai naudoja prievartą, smurtą ir grąsinimus ginkluoto konflikto metu bei ginkluoto konflikto teritorijose Sirijoje ir Irake. „Islamo valstybės“ kovotojų veiksmai yra nukreipti prieš civilius gyventojus, nėra bandoma sužeisti ar nužudyti tik, pavyzdžiui, kariškius, bet yra norima nusinešti kuo daugiau nekaltų žmonių gyvybių. Taip pat egzistuoja priežastinis ryšys, tarp sąmoningai naudojamos prievartos, smurto, grąsinimo ginkluota jėga ir ginkluoto konflikto.

Neginkluoto konflikto vietose „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomas terorizmas pasireiškia sąmoningu ir neteisėtu veikimu viešo pobūdžio objektuose, pavyzdžiui:

1. Siekiama sukelti arba yra sukeliama dideli ekonominiai nuostoliai;
2. Sukeliama arba siekiama sukelti asmens mirtį ar jį kitaip sunkiai sužaloti;
3. Siekiama padaryti arba yra sukeliama didelė žala viešajai nuosavybei.

Apibendrinant, pagal tarptautinę teisę „Islamo valstybę“ galima laikyti teroristine organizacija, kadangi jos kovotojų vykdomi veiksmai atitinka terorizmo sampratą – „Islamo valstybės“ kovotojų pagrindinis tikslas yra įbauginti visuomenę, jų veiksmai yra nukreipti prieš civilius gyventojus. Taigi, „Islamo valstybės“ kovotojų priklausymas teroristinei organizacijai matosi iš jų vykdomo terorizmo, bei iš to, kad tai turi tarptautinį elementą.

2. Ginkluotos jėgos naudojimo pagrindai kovoje su „Islamo valstybe“

2.1. Jėgos ir grasinimo jėga draudimas

2.1.1. Jėgos ir grasinimo jėga draudimo principas

Jungtinių Tautų Chartijos 2 straipsnio 4 dalis teigia, kad „visos narės tarptautiniuose santykiuose susilaiko nuo grasinimo jėga ir jos panaudojimo tiek prieš kurios nors valstybės teritorinį vientisumą arba politinę nepriklausomybę, tiek kuriuo kitu būdu, nesuderinamu su Jungtinių Tautų tikslais“ (Jungtinių Tautų Chartija) Ši Jungtinių Tautų Chartijos 2 straipsnio dalis reiškia, kad valstybės narės sprendamos tarpusavio santykius turi susilaikyti nuo grasinimo jėga ar jėgos panaudojimo ir tai yra pirmasis tarptautinis susitarimas, kuris draudžia ne tik naudoti jėgą tarptautiniuose santykiuose, bet ir ja grąsinti. Tačiau tai nėra pirmasis ar vienintelis tarptautinis dokumentas ar susitarimas, kuriame yra minimas jėgos naudojimo draudimas (Vadapalas, 2003, p. 45) 1970 m. spalio 24 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtoje deklaracijoje Nr. 2625 (XXV) dėl tarptautinės teisės principų, liečiančių draugiškus valstybių santykius ir jų bendradarbiavimą pagal Jungtinių Tautų Chartiją yra teigiama, kad kiekviena valstybė privalo savo tarptautiniuose santykiuose susilaikyti nuo grasinimo jėga ar jos panaudojimo tiek prieš bet kurios valstybės teritorinę neliečiamybę ar politinę nepriklausomybę, tiek bet kuriuo kitu būdu, nesuderinamu su Jungtinių Tautų tikslais (Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos deklaracija Nr. 2625 (XXV)) Toks grąsinimas ar jėgos panaudojimas yra tarptautinės teisės ir Jungtinių Tautų Chartijos pažeidimas ir niekad negali būti naudojamas kaip priemonė tarptautiniams klausimams spręsti (Vadapalas, 2003, p. 45)

Tačiau yra ir nuomonių, teigiančių, kad tokia Jungtinių Tautų Chartijos 2 straipsnio 4 dalies formuluotė yra netinkama, kadangi ji draudžia valstybėms grąsinti jėga ar ją panaudoti tik prieš bet kurios valstybės teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę, arba bet kuriuo kitu būdu, nesuderinimu su Jungtinių Tautų tikslais. Ši formuluotė atveria galimybę įrodinėti, kad jėga, naudojama tam tikriems tikslams pasiekti (pvz.: ginti žmogaus teises arba užtikrinti bet kokios rūšies valstybei teisėtai priklausančią teisę), yra teisėta, kadangi ji nėra nukreipta prieš bet kurios valstybės teritorinį vientisumą arba politinę nepriklausomybę

(Akehurst & Malanczuk, 2000, p. 371) Šio Jungtinių Tautų Chartijos 2 straipsnio 4 dalies aiškinimo pavyzdys galėtų būti 1949 m. balandžio 9 d. Tarptautinio Teisingumo Teismo Korfų sąsiaurio byla. Trumpa bylos fabula būtų, kad Jungtinė Karalystė pasiuntė karo laivus minų laukui išminuoti, tokio išminavimo metu Jungtinės Karalystės laivai užplaukė ant minų, esančių Albanijos teritoriniuose vandenyse. Taikaus plaukimo teisė neapima išminavimo veiksmų ir netaikoma karo laivams, bet Jungtinė Karalystė argumentavo, kad surinktos minos bus pateiktos Tarptautiniam Teisingumo Teismui kaip įrodymas. Jungtinės Karalystės atstovai šiuos veiksmus įvardino kaip saviginą, tačiau Tarptautinis Teisingumo Teismas pateikė savo poziciją, kuri teigė, kad tarptautinių santykių pagrindą sudaro valstybių pagarba teritoriniam suverenitetui, o Britanijos intervencija prilygsta jėgos panaudojimui, kas yra nepriimtina šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje (Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas 1949 m. balandžio 9 d. byloje) Šis Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas labai gerai pavaizdavo, pavyzdį, kuomet jėgos panaudojimas yra bandomas pateisinti argumentais, kad yra siekiama tam tikrų tikslų, šiuo konkrečiu atveju - surinkti įrodymus Tarptautiniam Teisingumo Teismui. Taigi, Tarptautinis Teisingumo Teismas savo sprendime pasakė, kad nesvarbu kokie būtų tikslai, tačiau vienašališki valstybių veiksmai svetimoje teritorijoje yra draudžiami (Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas 1949 m. balandžio 9 d. byloje)

2.1.2. Agresijos sąvoka

Kalbant apie jėgos ir grasinimo jėga draudimo principą yra svarbu apibrėžti agresijos sąvoką, kadangi vienas iš labiausiai paplitusių agresijos sąvokų tarptautinėje teisėje yra neteisėtas ir sunkus vienos valstybės jėgos panaudojimas prieš kitą valstybę (Vadapalas, 2006, p. 472) Šis dažnai naudojamas agresijos paaiškinimas parodo, kad konstatavus vienos valstybės agresiją kitos atžvilgiu, dažnu atveju tai galima tiesiogiai sieti su jėgos naudojimo draudimu. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba yra ta institucija, kuri turi tinkamą kompetenciją nustatyti agresijos faktą ar įvertinti atitinkamą situaciją.

Jungtinių Tautų Chartijos 39 straipsnis nurodo, kad Saugumo Taryba nustato grėsmės taikai, jos pažeidimo ar agresijos akto pavojų ir teikia rekomendacijas arba sprendžia, kokių reikia imtis priemonių pagal 41 ir 42 straipsnius siekiant palaikyti arba atkurti tarptautinę taiką bei saugumą. Chartijos 41 straipsnis kalba apie tai, kad Saugumo Taryba gali nuspręsti

kokių kitokių priemonių, kurios būtų nesusijusios su ginkluotosios jėgos naudojimu, turi būti imamasi, Saugumo Tarybos sprendimams vykdyti (Jungtinių Tautų Chartija) Saugumo Taryba turi galią reikalauti, kad Jungtinių Tautų narės taikytų šias priemones. Kaip pavyzdžiai kokios kitokios priemonės gali būti taikomos be ginkluotos jėgos panaudojimo yra nurodomos ekonominės sankcijos, ryšių ir susisiekiimo nutraukimas, diplomatinių santykių nutraukimas. Ir tik tada jeigu Saugumo Tarybos nuomone kitokių priemonių neužtenka, ji naudodama oro, jūrų bei sausumos pajėgas gali imtis veiksmų, reikalingų tarptautinei taikai bei saugumui palaikyti arba atkurti, tai gali būti blokada, demonstracijos ar kitokios Jungtinių Tautų narių oro, jūrų ir sausumos pajėgų operacijos – tai yra įtvirtinta Jungtinių Tautų Chartijos 42 straipsnyje (Jungtinių Tautų Chartija)

Kadangi iki tol agresijos sąvoka nebuvo įtvirtinta Jungtinių Tautų Chartijoje, 1974 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje Nr. 3314 (XXIX) ši sąvoka ir buvo apibrėžta. Tai pirmas oficialus Jungtinių Tautų Organizacijos dokumentas, kuriame apibrėžta agresijos sąvoka. Rezoliucijos 1 straipsnyje nurodoma, kad agresijos nusikaltimu yra laikomas valstybės ginkluotos jėgos naudojimas prieš kitos valstybės suverenitetą, teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę, arba ginkluotos jėgos naudojimas kitu būdu, nesuderinamu su Jungtinių Tautų Chartija, kaip tai nustatoma pagal apibrėžimą (Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 3314 (XXIX)) Be agresijos apibrėžimo, Rezoliucijos Nr. 3314 (XXIX) 3 straipsnyje yra pateikiamas agresijos aktų sąrašas:

- a) Valstybės ginkluotųjų pajėgų įsiveržimas į kitos valstybės teritoriją ar jos užpuolimas, ar bet kokia karinė okupacija, net laikina, įvykdyta taip įsiveržus ar užpuolus, arba bet kokia kitos valstybės teritorijos ar jos dalies aneksija panaudojus jėgą;
- b) Valstybės ginkluotųjų pajėgų įvykdytas kitos valstybės teritorijos bombardavimas ar bet kokių ginklų panaudojimas prieš kitos valstybės teritoriją;
- c) Valstybės ginkluotosiomis pajėgomis įvykdyta kitos valstybės uostų ar pakrančių blokada;
- d) Valstybės ginkluotųjų pajėgų įvykdytas kito valstybės sausumos, jūrų ar oro pajėgų ar jūrų arba oro laivynų užpuolimas;
- e) Vienos valstybės ginkluotųjų pajėgų, dislokuotų kitos valstybės teritorijoje pagal susitarimą su šia kita jas priimančia valstybe, panaudojimas pažeidžiant šiame susitarime nustatytas sąlygas ar jų buvimo pratęsimas šioje teritorijoje pasibaigus susitarimui;

- f) Vienos valstybės veiksmai, leidžiantys, kad antra valstybė panaudų jai suteiktą šios pirmosios valstybės teritoriją agresijos aktui prieš trečią valstybę vykdyti;
- g) Valstybės ar jos vardu siuntimas ginkluotų gaujų, grupių, nereguliarių pajėgų ar samdinių, vykdančių ginkluotus veiksmus prieš kitą valstybę, turintis tokį sunkų pobūdį, kuris prilygsta aukščiau išdėstytiems aktams, arba jos esminis įsitraukimas į juos (Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 3314 (XXIX))

Šis sąrašas nėra baigtinis ir Jungtinių Tautų Saugumo Taryba pasilieka galimybę, pagal Rezoliucijos 4 straipsnį nustatyti, kad ir kiti veiksmai gali būti aiškinami kaip agresija, pagal Jungtinių Tautų Chartiją. Taigi tik tada, kai Saugumo Taryba nustato agresijos faktą, jie gali priimti sprendimą, kokių priemonių reikia imtis tarptautinei taikai ir saugumui palaikyti bei atkurti.

2.1.3. Teisinis jėgos ir grasinimo jėga draudimo vertinimas kovoje su „Islamo Valstybe“

Siauroji ginkluotos jėgos naudojimo draudimo samprata draudžia ginkluotos jėgos naudojimą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. Siauroji samprata galėtų pateisinti ginkluotos jėgos naudojimą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus savigynos atveju, jeigu „Islamo valstybės“ kovotojai būtų siunčiami į tam tikrą valstybę iš užsienio valstybės su tikslu įvykdyti ginkluotą užpuolimą pirmosios valstybės teritorijoje. Vieni tarptautinės teisės doktrinos atstovai pripažįsta, jog ginkluotos jėgos naudojimas užsienio valstybių teritorijoje, kurioje teroristinės organizacijos (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus) faktiškai įgyvendina kontrolę, gali netiesiogiai pažeisti jėgos naudojimo ar grasinimo panaudoti jėgą draudimą bei valstybių teritorinio vientisumo principą tais atvejais, kada ginkluota jėga yra naudojama prieš teroristines organizacijas (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus) (Simma, et al., 2012) Tačiau yra ir kitokių nuomonių – yra tarptautinės teisės atstovų, kurie teigia, kad Jungtinių Tautų Chartijos 4 straipsnio 2 dalies lingvistinis aiškinimas nepateikia aiškiai išplėsto draudimo naudoti ginkluotą jėgą prieš teroristines organizacijas (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus), todėl ginkluotos jėgos naudojimas yra galimas tuo atveju, kai ginkluota jėga:

1. Naudojama prieš teroristines organizacijas (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus) ne ilgą laikotarpį;

2. Nėra nukreipta prieš valstybės teritorinį vientisumą;
3. Nesiekama įgyti užsienio valstybės teritorijos dalies, kurią faktiškai kontroliuoja teroristinės organizacijos (įskaitant „Islamo valstybės“ kovotojus) (Lubell, 2010)

Nors nėra vieningos nuomonės apie ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo Valstybės“ teisėtumą, dalis valstybių pripažįsta, kad yra būtina naudoti ginkluotą jėgą prieš „Islamo Valstybės“ kovotojus. Mano nuomone, ginkluotos jėgos naudojimas prieš „Islamo Valstybės“ kovotojus gali būti teisėtas jėgos ir grasinimo jėga draudimo kontekste. Tačiau, tik tuomet kai ginkluota jėga atitinka aukščiau, autorės N. Lubell išskirtus kriterijus ir atitinka kiekvienam, toliau darbe nagrinėjamam principui, būdingus reikalavimus. Pagal autorės N. Lubell pateiktus kriterijus, tai reiškia, kad jeigu ginkluota jėga nėra naudojama neproporcingai ilgai ir iššęstai, kuomet tam jau nebėra pagrindo, ginkluotos jėgos naudojimo tikslas nėra sukelti grėsmę valstybės teritoriniam vientisumui, o yra skirtas kovai prieš terorizmą, įskaitant „Islamo Valstybės“ kovotojus, bei naudojant ginkluotą jėgą nėra norima ar siekiama įgauti faktinį teritorijos, kurioje naudojama ginkluota jėga, valdymą, o yra tiesiog siekiama sustabdyti teroristinių organizacijų plėtrą ar sumažinti teroristinių išpuolių grėsmę.

2.2. Savigyna

2.2.1. Savigynos samprata ir kriterijai

Jungtinių Tautų Chartijos 51 straipsnis teigia, kad jokia Chartijos nuostata neriboja prigimtinių teisės imtis individualios ar kolektyvinės savigynos, jei įvykdomas Jungtinių Tautų narės užpuolimas, tol, kol Saugumo Taryba nesiima būtinų priemonių tarptautinei taikai ir saugumui palaikyti (Jungtinių Tautų Chartija) Tai reiškia, kad valstybės narės turi nedelsdamos pranešti Saugumo Tarybai apie priemones, kurių jos ėmėsi, įgyvendindamos šią savigynos teisę, ir kurios jokiu būdu nedaro įtakos Saugumo Tarybos įgaliojimams bei atsakomybei pagal šią Chartiją bet kuriuo metu imtis veiksmų, kurie, jos manymu, yra reikalingi tarptautinei taikai ir saugumui palaikyti ar atkurti (Jungtinių Tautų Chartija)

1986 m. birželio 27 d. Tarptautinio Teisingumo Teismo bylos Dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje (toliau – Nikaragvos byla) ir prieš ją sprendime pasisakė, kad yra labai svarbu, kad savigynos tikslais naudojama jėga būtų būtina, neuždelsta ir proporcinga ginkluoto užpuolimo rimtumui bei mastui (Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas 1986 m. birželio 27 d. byloje) Neatidėliotinum principas reikalauja, kad savigynos veiksmų būtų imtasi iš karto po ginkluoto užpuolimo. Šio reikalavimo tikslas – užkirsti kelią piktnaudžiavimui ir karinei agresijai pasinaudojant savigynos pretekstu praėjus ilgam laikui po to, kai buvo nutraukti priešiški veiksmai (Akehurst & Malanczuk, 2000)

Analizuojant Jungtinių Tautų Chartijos 51 straipsnį pastebima, kad pasakyme „Jei įvykdomas Jungtinių Tautų narės užpuolimas“, žodis „jei“ suteikia sakiniui reikšmę, kad savigyna negalima remtis, jeigu dar nėra įvykęs ginkluotas užpuolimas, o jis tik dar pavyzdžiui yra numanomas ar jo yra tikimasi. Tai leidžia suvokti, kad pagrindinis kriterijus, leidžiantis naudoti savigyną yra ginkluotas užpuolimas.

Taigi, teisė į savigyną yra griežtai reglamentuota ir gali būti vykdoma tik esant šioms sąlygoms:

- 1) Pagal Jungtinių Tautų Chartijos 51 straipsnį, valstybė turi teisę į savigyną, jeigu įvyksta ginkluotas užpuolimas;
- 2) Savigyna turi būti neatidėliotina;
- 3) Savigyna turi būti būtina ir proporcinga;
- 4) Savigyna galima tik tol, kol Saugumo Taryba nesiima būtinų priemonių tarptautinei taikai ir saugumui palaikyti (Vitkauskaitė - Meurice & Bandza, 2013)

1986 m. birželio 27 d. Tarptautinis Teisingumo Teismas Nikaragvos byloje suformavo ir penktą sąlygą, kuri yra nukreipta į kolektyvinę savigyną. Tarptautinis Teisingumo Teismas konstatavo, kad valstybė negali ginti kitos valstybės, išskyrus atvejus, kai pastaroji valstybė laiko save (ir yra tokia) ginkluoto užpuolimo auka ir prašo pirmąją valstybę ją ginti (Vitkauskaitė - Meurice & Bandza, 2013)

Jungtinių Tautų Chartijos 51 straipsnyje yra aiškiai nurodyta, kad Jungtinių Tautų valstybė narė privalo skubiai pranešti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai apie naudojamą savigyną. Tai parodo, kad savigyna yra trumpalaikė priemonė ir negali būti taikoma ilgą laiką tarpą (Jungtinių Tautų Chartija) Pranešimas Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai apie

naudojama savignyą reiškia, kad ja valstybė narė gali naudotis iki kol Saugumo Taryba nesiims reikiamų veiksmų, prieš ginkluotą užpuolimą, reikalingų tarptautinei taikai ir saugumui palaikyti. Tarptautinės teisės doktrinoje pripažįstama, kad savignyos naudojimas vadovaujantis būtinumo bei proporcingumo kriterijais sudaro tarptautinės paprotinės teisės dalį. Tačiau Tarptautinis Teisingumo Teismas Nikaragvos byloje išaiškino, kad valstybės, kuri buvo ginkluoto užpuolimo auka, pareiga pranešti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai apie naudojamą savignyą nėra laikoma tarptautinės paprotinės teisės dalimi, todėl valstybė negali būti laikoma pažeidusi draudimą naudoti jėgą ar grasinimą panaudoti jėgą tik dėl to, kad nepranešė apie naudojamą savignyą Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai. Tačiau toje pačioje Nikaragvos byloje Tarptautinis Teisingumo Teismas pasisakė, kad pareiga pranešti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai gali būti laikoma įrodomąja priemone siekiant įrodyti ginkluoto užpuolimo faktą (Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas 1986 m. birželio 27 d. byloje)

2.2.2. Kolektyvinė savigny

Jungtinių Tautų Chartijos 51 straipsnyje yra sakoma, kad Chartija neriboja prigimtines teisės imtis individualios ar kolektyvinės savignyos, jei yra įvykdomas Jungtinių Tautų narės ginkluotas užpuolimas, tol, kol Saugumo Taryba nesiima būtinų priemonių tarptautinei taikai ir saugumui palaikyti (Jungtinių Tautų Chartija)

Kolektyvinė savigny gali būti pasiremta, kuomet viena valstybė įvykdo ginkluotą ataką, prieš kitą valstybę, o trečioji valstybė arba valstybės, kurios pačios tiesiogiai yra nesusijusi su ginkluotu konfliktu, nusprendžia padėti užpultajai valstybei (Dinstein, 2001) Tačiau yra buvę atvejų, kuomet valstybės pasikviečia užsienio valstybių karines pajėgas pas save remdamosios kolektyvine savigny, nors ginkluotas užpuolimas dar neįvyko, argumentuodamos, kad kolektyvinės gynybos gali prireikti ateityje, tai yra atgrasinimo ir atsargumo priemonė.

Kolektyvinei savignyai yra privalomi tie patys bendri savignyos kriterijai:

- 1) Pagal Jungtinių Tautų Chartijos 51 straipsnį, valstybė turi teisę į savigny, jeigu įvyksta ginkluotas užpuolimas;
- 2) Savigny turi būti neatidėliotina;
- 3) Savigny turi būti būtina ir proporcinga;

- 4) Savigyna galima tik tol, kol Saugumo Taryba nesiima būtinų priemonių tarptautinei taikai ir saugumui palaikyti (Vitkauskaitė - Meurice & Bandza, 2013)

Tačiau be pagrindinių keturių savigynos kriterijų, Tarptautinis Teisingumo Teismas jau minėtoje Nikaragvos byloje nustatė, kad kolektyvinei savigynei yra taikomi ir papildomi kriterijai – valstybės, ginkluoto užpuolimo aukos, kreipimasis į kitas valstybes dėl ginkluotos jėgos pagalbos suteikimo. Pirmiausia Tarptautinis Teisingumo Teismas apibrėžė kas visgi yra ginkluotas užpuolimas. Teismas pabrėžė, kad ginkluotas užpuolimas apima ne tik reguliariųjų ginkluotųjų pajėgų veiksmus kirtus tarptautinę sieną, bet ir ginkluotų grupių ar gaujų siuntimą, kurios gali atlikti veiksmus, prilygstančius reguliariųjų ginkluotųjų pajėgų veiksmams, arba reikšmingą jų įsitraukimą. Taip pat Tarptautinis Teisingumo Teismas konstatavo, kad yra akivaizdu, kad tik valstybė, kuri yra ginkluoto užpuolimo auka, turi teigti, kad ji buvo taip pat užpulta ir pareikšti apie tai (Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas 1986 m. birželio 27 d. byloje) Paprotinėje tarptautinėje teisėje nėra normos, kuri leistų kitai valstybei vykdyti kolektyvinę savigyną remiantis vien tik jos pačios daromu situacijos įvertinimu. Kai remiamasi kolektyvine savigyne yra laukiama, kad valstybė, kurios naudai naudojama šia teise, paskelbtų, jog ji tapo ginkluoto užpuolimo auka. Ir galiausiai Teismas paskelbė, kad nėra tokios normos, kuri leistų vykdyti kolektyvinę savigyną, jei nėra valstybės, kuri laiko savo ginkluoto užpuolimo, auką, prašymo. Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomone kolektyvinė savigyna yra įtvirtinta ne tik Jungtinių Tautų Chartijos 51 straipsnyje, bet ir tarptautinėje paprotinėje teisėje (Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas 1986 m. birželio 27 d. byloje)

Taigi, jeigu reikėtų svarstyti ar teisėtai panaudota kolektyvinė savigyna, reikėtų atkreipti dėmesį į du pagrindinius dalykus – ar užpulta valstybė išsiuntė pagalbos prašymus užsienio valstybėms ir ar įvyko ginkluotas užpuolimas.

2.2.3. Teisinis savigynos naudojimo kovoje prieš „Islamo valstybę“ vertinimas

2004 m. liepos 9 d. Tarptautinis Teisingumo Teismas konsultacinėje išvadoje Dėl sienos statybos okupuotoje Palestinos teritorijoje teisinių pasekmių, pateikė savigynos sampratą būdingą siauriamajam aiškinimui – ginkluoto užpuolimo grėsmė turi kilti iš kitos, nei valstybės, kuriai kyla grėsmė, teritorijos, tai reiškia, kad ginkluoto užpuolimo grėsmė kyla iš kitos

valstybės teritorijos ir negali kilti toje pačioje valstybėje (Tarptautinio Teisingumo Teismo 2004 m. liepos 9 d. konsultacinė išvada) Taigi pagal siaurinamąjį aiškinimą, atsakas į „Islamo valstybės“ išpuolius negalėtų būti argumentuojamas kaip savigyna ir negalėtų būti naudojama ginkluota jėga, kadangi „Islamo valstybė“ turi stovyklas ir kelią grėsmę iš tų pačių valstybių teritorijų, kurioms kyla grėsmė ir kurios nori naudoti savigyną kovoje prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. Tačiau Nikaragvos byloje, Tarptautinis Teisingumo Teismas suformavo ne tik penktą savigynos sąlygą, bet ir būtent Nikaragvos bylos sprendime buvo įtvirtinta ir išplėsta siauroji ginkluoto užpuolimo sąvoka. Sprendime teigiama, kad ginkluotą užpuolimą gali įvykdyti ne tik užsienio valstybė, bet ir organizuotos grupės, kurias atsiuntė užsienio valstybė su tikslu įvykdyti ginkluotą užpuolimą (Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas 1986 m. birželio 27 d. byloje)

Taigi, aiškinant savigyną siaurąja prasme – valstybės negali naudoti ginkluotos jėgos, savigynos pagrindu prieš „Islamo valstybę“, kadangi tai nėra užsienio valstybė, o tai reiškia, kad negali vykdyti ginkluoto užpuolimo. Bet, aiškinant savigyną plačiąja prasme – teroristinių organizacijų, pavyzdžiui „Islamo valstybės“ teroristinius išpuolius galima prilyginti ginkluotam užpuolimui.

Taigi, kadangi „Islamo valstybės“ išpuolius ne visi aiškina kaip ginkluotus užpuolimus prieš valstybes, prieš kurias galima naudoti savigyną ir ginkluotą jėgą, Jungtinės Amerikos Valstijos ir jos vadovaujamos antiteroristinės koalicijos valstybės, bei Irakas naudodamos savigyną prieš „Islamo valstybę“ turi formalią pareigą pagal Jungtinių Tautų Chartijos 51 straipsnį pranešti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai apie naudojamą savigyną.

Jungtinių Amerikos Valstijų ir jų lydimos antiteroristinės koalicija ginkluotos jėgos naudojimą Sirijos valstybėje, pateisina kolektyvine savigyna.

Pagal plečiamą ginkluoto užpuolimo sąvokos aiškinimą, galima teigti, kad „Islamo valstybės“ kovotojai prieš Iraką įvykdė ginkluotą užpuolimą. Tai suteikia Irakui teisę naudoti individualią savigyną ir tai atitinka savigynai reikalingą būtinumo kriterijų. Taip pat pagal Tarptautinio Teisingumo Teismo išaiškinimą Nikaragvos byloje, tam, kad būtų galima remtis kolektyvine savigyna yra būtinas užpultosios valstybės pagalbos prašymas kitoms valstybėms (Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas 1986 m. birželio 27 d. byloje) Jungtinių Tautų Saugumo Taryba 2014 m. birželio 25 d. sulaukė Irako Vyriausybės prašymo dėl ginkluotos jėgos pagalbos suteikimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. Savo prašyme

Irako Vyriausybė teigė, kad nors „Islamo valstybės“ grėsmė Irakui yra ne naujiena ir „al-Qaeda“ Irake teroristinius išpuolius vykdo beveik dešimtmetį, paskutiniaisiais metais situacija smarkiai pablogėjo. „Islamo valstybė“ pradėjo vykdyti atakas iš Sirijos teritorijos, šimtai savižudžių sprogdintojų vykdo atakas prieš Irako piliečius ir gyventojus, žudydami juos turgavietėse, bažnyčiose, mečetėse, namuose, mokyklose (Irako Vyriausybės kreipimasis į Jungtinių Tautų Saugumo Tarybą, 2014 m. birželio 25 d.) 2014 m. rugsėjo 20 d. Irako vyriausybės laiške Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai, Irako vyriausybė rašė, kad „Islamo valstybės“ kovotojai įsteigė saugų prieglobstį už Irako teritorijos ribų, kuris sukelia tiesioginę grėsmę Irako teritorijos bei Irake esančių asmenų saugumui. Įkūrus prieglobstį už Irako teritorijos ribų, „Islamo valstybės“ kovotojai sudarė galimybes apmokyti kovotojus, planuoti, finansuoti bei vykdyti teroristines operacijas visoje Irako teritorijoje. Minėto prieglobsčio egzistavimas neleidžia Irako Vyriausybei apsaugoti Irako teritorinę sieną bei jos gyventojus nuo terorizmo grėsmės. Irako Vyriausybė pateikė aiškų prašymą JAV bei JAV lydimos antiteroristinės koalicijos valstybėms dėl ginkluotos jėgos pagalbos suteikimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus už Irako teritorijos ribų siekiant įgyvendinti Irako savigyną: „mes, remiantis tarptautine teise, dvišalėmis bei daugiašalėmis sutartimis, atsižvelgiant į nacionalinį suverenitetą ir Konstituciją, išreiškiame prašymą bei sutikimą dėl JAV vadovavimo tarptautinėms pastangoms smogiant „Islamo valstybės“ kovotojų dislokavimo vietas, karines bazines. Minėtos operacijos tikslas yra nutraukti nuolatos keliamą grėsmę Irakui, apsaugoti Irako gyventojus bei apginkluoti Irako Vyriausybės ginkluotas pajėgas, suteikti jiems galimybę sugrąžinti Irako sienų kontrolę.“ Šiuo prašymu Irako Vyriausybė įvykdė Tarptautinio Teisingumo Teismo išaiškintą privalomą kolektyvinės savigynos sąlygą – užpultos valstybės prašymą suteikti pagalbą (Irako Vyriausybės laiškas Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai, 2014 m. rugsėjo 20 d.)

Yra verta paminėti, kad Irako vyriausybės prašyme Saugumo Tarybai yra konkrečiai apibrėžtas ir nurodytas ginkluotos jėgos naudojimo tikslas – apsaugoti Irako teritoriją nuo užsienio valstybėse esančių „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomo terorizmo.

2017 m. rugsėjo 23 d. Jungtinių Amerikos Valstijų nuolatinė atstovė Jungtinėse Tautose pateikė pareiškimą, kuriame buvo teigiama, kad Irako Vyriausybė pateikė prašymą JAV, kad JAV vadovautų tarptautinėms pastangoms smogiant „Islamo valstybės“ kovotojų dislokavimo vietas, karines bazines, esančias Sirijos teritorijoje, siekiant nutraukti nuolatinis išpuolius nukreiptus prieš Iraką, apsaugoti Irako gyventojus bei apginkluoti Irako

Vyriausybės ginkluotas pajėgas, suteikti jiems galimybę sugrąžinti Irako sienų kontrolę. Pareiškiame teigiama, kad „Islamo valstybės“ kovotojai ir kitos teroristinės grupuotės veikiančios Sirijoje kelia grėsmę ne tik Irakui, bet ir daugumai kitų valstybių, įskaitant JAV bei jos sąjungininkes regione ir už jo ribų. Valstybės turi apsaugoti save remiantis individualia bei kolektyvine savigyna, įtvirtinta Jungtinių Tautų Chartijos 51 straipsnyje, tais atvejais, kai valstybės Vyriausybė nenori ar negali užtikrinti teroristinių veiksmų prevencijos savo teritorijoje (Jungtinių Amerikos Valstijų pareiškimas Jungtinėse Tautose, 2017 m. rugsėjo 23 d.) Kadangi Sirijos vyriausybė parodė, kad nenori ir negali kovoti su įkurtais saugiais prieglobsčiais „Islamo valstybės“ kovotojams, esantiems Sirijoje, Jungtinės Amerikos Valstijos inicijavo būtinus ir proporcingus karinius veiksmus Sirijoje siekiant panaikinti „Islamo valstybės“ kovotojų keliamą grėsmę Irakui, apsaugoti Irako gyventojus bei apginkluoti Irako Vyriausybės ginkluotas pajėgas, suteikti jiems galimybę sugrąžinti Irako sienų kontrolę. Sirijos Vyriausybė neišreiškė sutikimo Jungtinėms Amerikos Valstijoms ir jos lydimos antiteroristinės koalicijos nariams dėl ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybės“ kovotojus savo šalies teritorijoje.

Teorinėje dalyje apie savigyna buvo užsiminta apie valstybių pareigą pranešti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai apie, Jungtinės Amerikos Valstijos ir jos vadovaujamos antiteroristinės koalicijos valstybės, bei Irako naudojamą savigyną prieš „Islamo valstybę“ pagal Jungtinių Tautų Chartijos 51 straipsnį, 2017 m. rugsėjo 23 d. Jungtinių Amerikos Valstijų nuolatinė atstovė Jungtinėse Tautose kreipėsi į Jungtinių Tautų generalinį sekretorių ir nurodė, kad Jungtinės Amerikos Valstijos, remdamasi savigynos teise, inicijavo būtiną bei proporcingą karinę operaciją prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje (Jungtinių Amerikos Valstijų kreipimasis į Jungtinių Tautų Generalinį sekretorių, 2017 m. rugsėjo 23 d.)

Iš Irako Vyriausybės prašymų Saugumo Tarybai, bei Jungtinių Amerikos Valstijų nuolatinės atstovės pareiškimo Jungtinėse Tautose, aiškiai matosi, kad nors prašymą dėl kolektyvinės savigynos pateikė Irakas, kolektyvinės savigynos pagrindinė vieta būtų ne Irako, o Sirijos teritorija. Taip yra todėl, kad „Islamo valstybės“ kovotojai apsistoję buvo būtent Sirijoje, ten veikė saugūs prieglobsčiai, vyko kovotojų ruošimas ir mokymas, finansinės ir strateginės operacijos, kurios suteikė galimybes vykdyti teroristinius išpuolius visoje Irako teritorijoje. Būtent todėl kolektyvinės savigynos naudojimas, netgi ir Sirijos teritorijoje, Irako prašymu, yra laikytinas proporcingu. Tačiau, svarbu pažymėti, kad

kolektyvinės savigynos naudojimas yra pateisinamas tol, kol šiuo konkrečiu atveju, Irakui kyla reali grėsmė iš „Islamo valstybės“ kovotojų Sirijoje. Kai grėsmė bus panaikinta ir bus užtikrintas Irako saugumas nuo vykdomų ginkluotų užpuolimų, Jungtinių Amerikos Valstijų ir jų lydimo antiteroristinės koalicijos valstybių kolektyvinės savigynos naudojimas prieš Sirijoje esančius „Islamo valstybės“ kovotojus turėtų būti nutrauktas.

2.3. Humanitarinė intervencija

2.3.1. Humanitarinės intervencijos samprata

Humanitarinė intervencija – labai plati ir daug diskusijų kelianti tema. Didelė dalis tarptautinės teisės mokslo atstovų turi skirtingas nuomones apie humanitarinės intervencijos doktriną. Dažnai humanitarė intervencija, iš prigimties prasideda kaip karinė operacija, su politiniais tikslais, ir tik vėliau tampa humanitarine intervencija – būtent tai ir kelia sunkumų pateikti griežtą ir vieningą humanitarinės intervencijos sąvoką (Badescu, 2010, p. 22)

Profesorius V. Vadapalas pateikia siaurąją humanitarinės intervencijos sąvoką – humanitarinė intervencija yra ginkluotos jėgos panaudojimas užsienyje žmonių gyvybėms išgelbėti (Vadapalas, 2006, p. 477) Tačiau perskaičius šią sąvoką aiškiai matoma, kad ji humanitarinę intervenciją apibūdina labai siaurai, būtent todėl tokia samprata nėra labai išplėtotą ir naudojama tarptautinės teisės doktrinoje. Platesnę ir dažniau vartojamą humanitarinės intervencijos sąvoką galima rasti užsienio autorių darbuose. Profesorius J. L. Holzgreffe humanitarinę intervenciją apibūdina kaip tam tikros valstybės (ar valstybių grupės) grasinimus jėga arba jos panaudojimas už valstybės sienų, siekiant užkirsti kelią arba užbaigti plačiai paplitusius ir rimtus pagrindinių žmogaus teisių pažeidimus, nukreiptus prieš individus, kitus nei tos valstybės piliečiai, ir atliekamas be tos valstybės, kurios teritorijoje naudojama jėga, sutikimo (Holzgreffe & Keohane, 2003, p. 18) Palyginus šias dvi humanitarinės intervencijos sampratas, galima pamatyti aiškų skirtumą tarp humanitarinės intervencijos aiškinimo siaurąją ir plačiąją prasmėmis.

Pagal tai ar yra naudojama karinė jėga, humanitarinė intervencija gali būti karinio ir nekarinio pobūdžio (Holzgreffe & Keohane, 2003, p. 18) Nekarinio pobūdžio humanitarinė

intervencija galėtų apimti ekonomines ar diplomatines sankcijas, o būtent karinio pobūdžio humanitarinė intervencija reikštų priverstinį jėgos panaudojimą prieš valstybę, kad būtų apsaugoti jos piliečiai.

Jungtinių Tautų Chartijos 39 suteikia Saugumo Tarybai plačią jurisdikciją veikti ne tik tarptautinės grėsmės taikai atveju, bet kiekvienos grėsmės taikai atvejais (Holzgrefe & Keohane, 2003, pp. 40-41)

Tačiau, dėl humanitarinės intervencijos teisėtumo, kritikai ginčija, kad Jungtinių Tautų Chartijos 2 straipsnio 4 dalies nuostata yra valstybės suvereniteto garantas, kurį tik sustiprina Jungtinių Tautų Chartijos 2 straipsnio 7 dalis kuri teigia, kad ši Chartijos nuostata nesuteikia Jungtinėms Tautoms teisės kištis į reikalus, kurie iš esmės priklauso kiekvienos valstybės vidaus jurisdikcijai, ir neįpareigoja narių tokius reikalus spręsti pagal šią Chartiją, tačiau šis principas netrukdo taikyti prievartos priemonės pagal VII skyrių (Grigaitė, 2010, pp. 181-182) Kritikai teigia, kad humanitarinė intervencija pažeidžia valstybių suverenitetą ir tai yra kišimasis į valstybės vidaus reikalus. Tačiau, kadangi Jungtinių Tautų Chartijos 2 straipsnio 4 dalyje humanitarinė intervencija yra nedraudžiama, yra manančių, kad humanitarinė intervencija nėra tiesiogiai nukreipta nei prieš valstybės politinę nepriklausomybę, nei pažeidžia jos teritorinį vientisumą (Grigaitė, 2010, p. 182)

Taigi galima daryti išvadą, kad pagal Jungtinių Tautų Chartiją, humanitarinė intervencija yra leidžiama, kuomet yra Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos leidimas. Tačiau, kadangi už humanitarinę intervenciją turi balsuoti visos penkios nuolatinės Saugumo Tarybos narės (Jungtinės Amerikos Valstijos, Didžioji Britanija, Rusijos federacija, Prancūzija ir Kinija), sankcionuota humanitarinė intervencija pasitaiko retai, kadangi dažnu atveju viena iš penkių nuolatinių Saugumo Tarybos narių pasinaudoja savo turima veto teise.

Vienas iš sankcionuotos humanitarinės intervencijos pavyzdžių galėtų būti Haičio atvejis. Šiuo atveju Jungtinių Tautų Saugumo Taryba remdamasi VII skyriumi leido panaudoti jėgą, kad būtų užtikrintas demokratiškų rinkimų rezultatų įgyvendinimas (Akehurst & Malanczuk, 2000, p. 479) 1991 metais, po įvykusių demokratiškų rinkimų, Haičio prezidentas buvo nuverstas perversmo metu (Haiti, be datos) Jungtinių Tautų Saugumo Taryba 1993 metais priėmė rezoliuciją Nr. 841, kurioje buvo pasmerkti įvykiai Haiityje ir buvo konstatuota, kad situacija šalyje kelia grėsmę tarptautinei taikai ir saugumui regione (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos Rezoliucija Nr. 841) Veikdama pagal Jungtinių Tautų Chartijos VII

skyrių Saugumo Taryba nustatė naftos produktų, policijos įrangos ir ginklų embargą į Haitį. Prie visa to, buvo nuspręsta iššaldyti Haičio vyriausybės bei jos karinių lyderių lėšas (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos Rezoliucija Nr. 841) 1994 metais Saugumo Taryba priėmė Rezoliuciją Nr. 940, kurioje konstatavo, kad situacija Haiityje unikali ir jos blogėjanti, sudėtinga ir ypatinga prigimtis reikalauja išskirtinio atsako. Saugumo Taryba, veikdama pagal Chartijos VII skyriaus nuostatas, leido valstybėms narėms sukurti daugianacionalines pajėgas ir panaudoti visas reikalingas priemones, kad padėtų Haičiui atsikratyti karinės valdžios (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos Rezoliucija Nr. 940) Haičio atvejis buvo apibūdintas, kaip didžiausias precedentas, patvirtinantis demokratinio valdymo principo ir humanitarinės intervencijos legitimumą. Tačiau pagal tradicines tarptautinės teisės nuostatas tai buvo neįprastas atvejis, kadangi iki tol demokratiškos vyriausybės nuvertimas kariniu pučiu niekada praktikoje nebuvo laikomas tarptautinio susirūpinimo dalyku Chartijos VII skyriaus prasme (Akehurst & Malanczuk, 2000, p. 481) Tačiau taip pat šis atvejis ir parodo valstybėms pavyzdį, kuriuo galima remtis, jeigu yra norima pateisinti valstybės įsikišimą į kitos valstybės vidaus politikos reikalus.

Saugumo Taryba svarstydamą ar sankcionuoti humanitarinę intervenciją atsižvelgia į šiuos kriterijus: teisėtas pagrindas, kraštutinė priemonė, santykis tarp žalos ir naudos, proporcingumas, intervencijos tikslas, taikos atkūrimo planas (Wheeler, 2001)

Vienas iš pagrindinių humanitarinės intervencijos kritikų argumentų būna, kad valstybės gali pradėti piktnaudžiauti humanitarine intervencija. Teisėto pagrindo kriterijus suteikia Saugumo Tarybai galimybę įsitikinti, kad humanitarinė intervencija yra naudojama tik tada kai tai yra neišvengiama ir reikalinga.

Kraštutinės priemonės kriterijus reiškia, kad humanitarinė intervencija turi būti kraštutinė priemonė, iki tol išnaudojant visas įmanomas ir veiksmingas taikaus susitarimo galimybes. Tačiau šitoje vietoje problema kyla tame, kad dažnu atveju, kol yra bandomasi derėtis su valstybe, kurioje vyksta žmogaus teisių pažeidimai, šie pažeidimai nesustoja komunikavimo metu, ir neretu atveju visų taikių galimybių išnaudojimas kainuoja žmonių gyvybes.

Trečiasis kriterijus - santykis tarp žalos ir naudos, reiškia, kad šalys privalo įvertinti situaciją ir įsitikinti, kad humanitarinė intervencija nepadarys daugiau žalos, negu jos būtų jei intervencija neįvyktų. Tarptautinė nepriklausoma Kosovo komisija padarė išvada, kad

intervencijos metodas turi būti protingai apskaičiuojamas, kad kuo greičiau užbaigtų humanitarinę katastrofą (The Kosovo Report, 2000)

Proporcingumo esmė – įsitikinti, kad bus išgelbėta daugiau gyvybių nei nevykdant humanitarinės intervencijos. Taip pat reikia įvertinti ar vykdoma humanitarinė intervencija nesukels žalos daugiau valstybės, į kurią vykdoma humanitarinė intervencija, žmonėms.

Teisingas tikslas išreiškia humanitarinio tikslo svarbą sprendžiant ar intervencija yra teisėta. Pagal Vakarų teisingo karo tradiciją, motyvas veikti teisėtu pagrindu turi būti teisėtos taikos kriterijus. Toks požiūris atmetat tokius savanaudiškus motyvus kaip pelnas, galia ir šlovė (Wheeler, 2001, p. 558)

Paskutinis kriterijus yra taikos atkūrimo plano turėjimas. Šio kriterijaus esmė, kad valstybė/valstybės vykdančio humanitarinę intervenciją turi turėti veiksmų planą kaip galiausiai ši intervencija baigsis ir kaip bus nutraukti žmogaus teisių pažeidimai.

2.3.2. Atsakomybė ginti

Atsakomybė ginti (*angl. responsibility to protect arba R2P*) – tarptautinės teisės doktrina, kuria yra siekiama užkirsti kelią ir apsaugoti žmones nuo pačių žiauriausių nusikaltimų – genocido, karo nusikaltimų, etninio valymo ir nusikaltimų žmogiškumui (Smith, 2020) Ši norma užtikrina visas galimas priemones, kurios padėtų užkirsti kelią masiniams žmogaus teisių pažeidinėjimams sustabdyti, t.y. ekonomines sankcijas, diplomatinės derybos, ginkluotos jėgos panaudojimas pagal Jungtinių Tautų Chartijos VII straipsnį.

Kuomet tarptautinė bendruomenė nesugebėjo išspręsti devintajame dešimtmetyje kilusių krizių (genocido Ruandoje ir žudynių Srebrenicoje) ir NATO karinės intervencijos Kosove (ką dauguma įvardino, kaip draudimo naudoti ginkluotą jėgą pažeidimą), tarptautinė bendruomenė pradėjo kalbas apie tai, kaip reikėtų reaguoti į žiaurius ir sistemingus žmogaus teisių pažeidimus. 1999 m. rugsėjo mėn., Jungtinių Tautų generalinis sekretorius Kofi Annan Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje kreipėsi į valstybes nares skatindamas jas surasti bendrą kalbą apie tai, kaip reikėtų laikytis visų Chartijoje numatytų principų ir tuo pačiu ginti žmoniją. 2000 metais generalinis sekretorius Kofi Annan uždavė klausimą jeigu humanitarinė intervencija vis dėlto yra nepriimtinas išpuolis prieš suverenitetą, kaip mes

turėtume reaguoti į įvykius Ruandoje, Srebrenicoje – į didžiulius ir sistemingus žmogaus teisių pažeidimus, kurie paveikia mūsų bendražmogiškuosius principus (The Responsibility To Protect, 2001)

2001 m. Kanadoje įkurta speciali tarptautinė komisija dėl intervencijos ir valstybių suvereniteto (*angl. International Commission on Intervention and State Sovereignty*), kuri ir pavartojo sąvoka atsakomybės ginti ir šia tema pristatė pranešimą (Smith, 2020) Pagrindinė atsakomybės ginti mintis buvo, kad suverenitetas nėra tik apsauga nuo pašalinio kišimosi, bet greičiau tai yra valstybių teigiamoji atsakomybė ginti savo gyventojų gerovę ir padėti viena kitai. Tai reiškia, kad pagrindinė ir didžiausia atsakomybė už savo žmonių apsaugą tenka pačiai valstybei. Tačiau, likusi atsakomybė tenka ir platesnei valstybių bendruomenei, kuri buvo aktyvuota, kai tam tikra valstybė akivaizdžiai nenori arba negali vykdyti savo pareigos ginti, arba pati yra faktinė nusikaltimų ar žiaurumų vykdytoja (The Responsibility To Protect, 2001)

Jungtinių Tautų Chartijoje yra įtvirtinta norma, kuri teigia, kad valstybės narės (ir Jungtinės Tautos) neturi teisės kištis į valstybės vidaus reikalus, tačiau Chartijoje taip yra pasakyta, kad Chartija yra siekiama įgyvendinti tarptautinį bendradarbiavimą ir skatinti pagarbą visoms žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms (Jungtinių Tautų Chartija) Atsakomybė apsaugoti yra norminis teiginys, kuris yra skirtas padalinti, kokias pareigas turi tarptautinė bendruomenė, kuomet ši susidūria su rimtais žmogaus teisių pažeidimais valstybės viduje. Pagal tarptautinės teisės principus valstybės suverenitetas turi būti išlaikomas ir saugomas, tačiau suverenitetas turėtų būti apibrėžtas taip, kad į apibrėžimą būtų įtraukta ir valstybės atsakomybė ginti savo gyventojus. Kuomet valstybė negali ar nenori apsaugoti savo gyventojų nuo genocido ar kitų didelio masto žiaurumų, tarptautinė bendruomenė turi suinteresuotumą sureaguoti į gyventojų poreikius (The Responsibility To Protect, 2001)

Atsakomybės ginti oponentai kritikuoja šią teisės doktriną, kadangi jų nuomone kyla klausimas kas gali ir turi įeiti į tarptautinės bendruomenės veiksmus, kuomet valstybė negali ar nenori ginti savo žmonių nuo sistemingų žmogaus teisių pažeidimų. Jų nuomone, atsakomybės ginti teisės norma prieštarauja Jungtinių Tautų Chartijoje įtvirtintiems principams – suvereniteto, draudimo naudoti jėgą, nesikišimo į valstybės vidaus reikalus principams. Šiai normai prieštaraujančių valstybių nuomone atsakomybės ginti norma kelia

grėsmę silpnesnių valstybių suverenitetui, kadangi tai suteikia teisėtą pagrindą galingesnėms valstybėms, prisidengus humanitariniais tiksliais, vykdyti karines intervencijas (Smith, 2020)

Todėl yra labai svarbu, kad tarptautinė bendruomenė išvystytų nuoseklius ir patikimus standartus, kurie parodytų kada valstybė gali remtis atsakomybės ginti norma ir naudoti intervenciją. Bet koks naujas siūlymas vykdyti intervenciją žmonių gynimo pagrindais turi atitikti bent keturis pagrindinius tikslus:

- 1) nustatyti tiksliai taisykles, procedūras ir kriterijus nustatant kada, kur, kaip ir ar apskritai reikia vykdyti intervenciją;
- 2) nustatyti karinės intervencijos, jeigu iškilus būtinybė ir bus išnaudotos visos kitos priemonės, teisėtumą;
- 3) užtikrinti, kad karinė intervencija, kai ji vykdoma, būtų vedama tik numatytais tikslais, ir vykdoma su tinkamu rūpesčiu sumažinti žmonių aukas bei institucinę žalą, kuri gali atsirasti;
- 4) padėti kur įmanoma eliminuoti konflikto priežastis stiprinant ilgalaikės ir tvirtos taikos galimybes (The Responsibility To Protect, 2001)

Tarptautinės teisės mokslininkų tarpe yra nuomonių, kad atsakomybė ginti skiriasi nuo humanitarinės intervencijos. Jų nuomone atsakomybės ginti norma leidžia karinę intervenciją tik kaip kraštutinę priemonę, kuomet visos kitos galimos priemonės yra išnaudotos. Taip pat atsakomybė ginti yra naudojama tik kuomet yra pradžioje išvardinti nusikaltimai - genocidas, karo nusikaltimai, etninis valymas ir nusikaltimai žmogiškumui, kuomet humanitarinė intervencija galima nebūtinai tik kada yra nustatyti šie milžiniško masto nusikaltimai.

2.3.3. Humanitarinės intervencijos naudojimo kovoje su „Islamo valstybe“ teisinis vertinimas

Vertinant humanitarinės intervencijos teisėtumą kovoje su „Islamo valstybe“, bus vertinama ar ji atitinka aukščiau išvardintus kriterijus: teisėtas pagrindas, kraštutinė priemonė, santykis tarp žalos ir naudos, proporcingumas, intervencijos tikslas, taikos atkūrimo planas.

Teisėtas pagrindas – tai reiškia, kad turi būti aiškiai matoma ir suprantama, kad kitoje užsienio valstybėje yra vykdomi didelio masto ir žalą darantys žmogaus teisių pažeidimai, tos valstybės piliečiams. Didelio masto ir žalą darantys pažeidimai reiškia, kad turi būti didelis aukų skaičius (ne tik žuvusiųjų, bet ir pavyzdžiui kiek žmonių buvo priversti bėgti iš savo namų ar netgi valstybės), tačiau niekur nėra nurodytas koks tikslus skaičius aukų turi būti (Grigaitytė , 2012) Didelio masto žmogaus teisių pažeidimais yra laikomi genocidas, nusikaltimai žmogiškumui, karo nusikaltimai, ar nusikaltimai, turintys genocido, nusikaltimų žmogiškumui, karo nusikaltimo požymių (Grigaitytė , 2012) Taigi, šis kriterijus yra išpildytas, kadangi Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komiteto įsteigta Nepriklausoma tarptautinė tyrimo komisija Sirijai, 2016 m. paskelbė, kad „Islamo valstybė“ vykdė jazidų tautos genocidą Sirijos ir Irako teritorijose (UN human rights panel concludes..., 2016)

Kraštutinė priemonė – reiškia, kad tai turi būti paskutinis veiksmas, prieš tai išbandant kitas įmanomas problemos sprendimo būdus, pvz.: derybos, bandymas susitarti. Kaip galima matyti iš susidūrimų su „Islamo Valstybe“, derybos šiuo atveju nėra galimos. Tai parodo, 2013 metais Didžiojo aštuoneto (*angl. G8*) pasirašytas susitarimas, kurio esmė – valstybės susitarė nemokėti teroristams išpirkų (Cameron: G8 to stamp out ransom payments, 2013) Tai prisideda prie ilgalaikės Jungtinių Amerikos Valstijų pozicijos, kad su teroristais yra nesiderama, kad ir kokios bebūtų pasekmės.

Santykis tarp žalos ir naudos ir proporcingumas – du labai panašūs kriterijai. Šie kriterijai reiškia, kad humanitarinė intervencija gali būti naudojama tik tiek kiek yra reikalinga, kad būtų sustabdyti žmogaus teisių pažeidimai, tai reiškia, kad humanitarinė intervencija bu laikoma proporcinga jeigu ginkluota jėga yra naudojama apsaugoti Sirijos civilius nuo „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomų žmogaus teisių pažeidimų. Kalbant apie santykį tarp žalos ir naudos, yra matyt sunku įsivaizduoti kokia situacija vyrautų regione, jeigu nebūtų jokio pasipriešinimo ir pagalbos iš užsienio valstybių kovoje su „Islamo valstybe“, todėl Jungtinių Amerikos Valstijų ir jų lydimos antiteroristinės koalicijos valstybių ginkluotos jėgos naudojimas kovoje su „Islamo valstybe“ atneša daugiau naudos, negu žalos.

Intervencijos tikslas – turi būti įsitikinama, kad intervencijos tikslas nėra pavyzdžiui finansiškai pasipelninti, ar siekis pakenkti valstybės teritoriniam suverenitetui. Kai galima matyti iš darbe nagrinėjamos informacijos, kovoje prieš „Islamo valstybę“ godumas nėra motyvas. Pagrindinis tikslas šalių, kovojančių prieš šią teroristinę organizaciją yra svarbus

humanitarinis tikslas – padėti sustabdyti plintantį terorą, išgelbėti civilių gyvybes ir padėti teisėtoms valdžioms susigražinti stabilią padėti šalyje.

Taikos atkūrimo planas – Jungtinės Amerikos Valstijos nuo 2016 metų Sirijai suteikė 350 milijonų JAV dolerių paramą, skirta stabilizuoti ir paremti šalies atsigavimo programas, o nuo 2011 metų Jungtinės Amerikos Valstijos Sirijai iš viso yra suteikę 1,3 milijardo JAV dolerių paramą, šalies stabilizavimuisi, nuo 2018 metų iš koalicijos partnerių Sirijai surinko virš 700 milijonų JAV dolerių (U.S. Relations with Syria, 2021) Jungtinės Amerikos Valstijos jau ilgą laiką su partneriais dirba ties Sirijos stabilizavimu – teikia pagalbą vietiniams politikams, aktyvistams, teikia paramą vietinėms pilietinės visuomenės organizacijoms, kurios atsveria „Islamo valstybės“ įtaką. Skirtos paramos skatina edukacijos augimą, kad daugiau vaikų liktų mokyklose ir įgautų išsilavinimą (U.S. Relations with Syria, 2021) Taigi galima sakyti, kad Jungtinės Amerikos Valstijos su koalicijos partnerėmis valstybėmis ne tik, kad turi planą ateičiai, bet jau dabar yra ėmusios veiksmų, kad Sirijos valstybėje padėtų stabilizuoti padėtį ir mažinti „Islamo valstybės“ įtaką.

2.4. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcija naudoti ginkluotą jėgą

2.4.1. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcijos naudoti ginkluotą jėgą samprata

Jungtinių Tautų Chartijos 42 straipsnyje teigiama, kad jeigu, Saugumo Tarybos nuomone, 41 straipsnyje numatytų priemonių gali nepakakti arba jau nepakanka, ji, pasinaudodama oro, jūrų bei sausumos pajėgomis, gali imtis veiksmų, kuri reikia tarptautinei taikai bei saugumui palaikyti arba atkurti. Tokie veiksmai gali būti demonstracijos, blokada ir kitokios Jungtinių Tautų narių oro, jūrų bei sausumos pajėgų operacijos (Jungtinių Tautų Chartija)

Jungtinių Tautų Saugumo Taryba yra atsakinga už taikaus ginčo sprendimo priemonių panaudojimą pagal Chartijos VI skyrių. Tai reiškia, kad kilęs tarptautinis konfliktas, prieš naudojant ginkluotą jėgą, turi būti bandomas išspręsti taikiais metodais, pavyzdžiui derybomis, tarpininkavimu, arbitražu ir t.t. Jungtinių Tautų Chartijos 33 straipsnio 1 dalyje yra pateiktas nebaigtinis sąrašas taikaus ginčo sprendimo būdų.

Pagal Jungtinių Tautų Chartijos VII skyrių, Saugumo Taryba veikia esant šioms situacijoms:

- 1) Nustatoma grėsmė taikai – grėsme taikai gali būti laikoma bandymas nuversti teisėtai išrinktą valstybės valdžią, humanitarinė krizė ir t.t., pavyzdžiui Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1267 nustatė, kad teroristinė organizacija „Talibanas“ vykdo terorizmą Afganistano Islamo Respublikoje ir tai kelia pavojų tarptautinei taikai (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1267);
- 2) Taika yra pažeidžiama;
- 3) Yra agresijos akto pavojus – kaip ankstesnėje darbo dalyje buvo minėta, agresijos nusikaltimu yra laikomas valstybės ginkluotos jėgos naudojimas prieš kitos valstybės suverenitetą, teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę, arba ginkluotos jėgos naudojimas kitu būdu, nesuderinamu su Jungtinių Tautų Chartija, kaip tai nustatoma pagal apibrėžimą.

Jungtinių Tautų Chartijos 41 straipsnis numato priemones, nesusijusias su ginkluotosios jėgos naudojimu, kurių turi būti imamasi Saugumo Tarybos sprendimams vykdyti. Tokiomis priemonėmis gali būti visiškas arba dalinis ekonominių santykių, geležinkelio, jūrų, oro, pašto, telegrafo, radijo ir kitokių ryšių bei susisiekimo nutraukimas, taip pat diplomatinių santykių nutraukimas. Chartijos 42 straipsnyje numatyta, kad jeigu Saugumo Tarybos nuomone, 41 straipsnyje numatytų priemonių gali nepakakti arba jau nepakanka, ji, pasinaudodama oro, jūrų bei sausumos pajėgomis, gali imtis veiksmų, kurių reikia tarptautinei taikai bei saugumui palaikyti arba atkurti. Tokie veiksmai gali būti demonstracijos, blokada ir kitokios Jungtinių Tautų narių oro, jūrų bei sausumos pajėgų operacijos. Taigi Jungtinių Tautų Chartijos 41 straipsnyje numatytos nekarinio pobūdžio prievartos priemonės, o Chartijos 42 straipsnyje numatytos karinio pobūdžio prievartos priemonės (Jungtinių Tautų Chartija)

Taip pat vertėtų paminėti, kad Jungtinių Tautų Chartijos 40 straipsnis sako, kad siekdama išvengti situacijos pablogėjimo, Saugumo Taryba, prieš pateikdama rekomendacijas arba nusprenddama, kokių Chartijos 39 straipsnyje numatytų priemonių reikia imtis, gali pareikalauti, kad suinteresuotos šalys laikytųsi, jos nuomone, būtinų arba pageidautinų laikinųjų priemonių (Jungtinių Tautų Chartija) Šios laikinosios priemonės nepažeidžia suinteresuotų šalių teisių, pretenzijų arba padėties. Saugumo Taryba nedelsdama imasi

priemonių, jei šių laikinųjų priemonių nesilaikoma. Šiame straipsnyje pavartotas žodis „pareikalauti“ Saugumo Tarybos rezoliucijose dažnai vartojamas kaip žodžio rekomenduoti sinonimas, tačiau panašu, kad valstybės narės yra sutarusios ir supranta, kad žodis „pareikalauti“ Jungtinių Tautų Chartijos 40 straipsnio kontekste reiškia įsakymą (Akehurst & Malanczuk, 2000, p. 458)

Taigi galima daryti išvadą, kad Saugumo Taryba turi plačią diskrecijos laisvę spręsti, kada taikyti kolektyvines priemones pagal Jungtinių Tautų Chartijos VII skyrių, kad išsaugotų taiką ir saugumą. Kitaip tariant, grėsmė taikai 39 straipsnio prasme egzistuoja visais atvejais, kuriuos Saugumo Taryba įvardija kaip grėsmę taikai – tai yra jos politinis sprendimas ir dažniausiai jį yra sunku vertinti teisiškai (Akehurst & Malanczuk, 2000)

Jungtinių Tautų Chartijos 43 straipsnis sako, kad visos Jungtinių Tautų narės, prisidėdamos prie tarptautinės taikos ir saugumo palaikymo, Saugumo Tarybos reikalavimu ir remdamosi specialiu susitarimu ar susitarimais, įsipareigoja suteikti ginkluotąsias pajėgas, pagalbą bei atitinkamas aptarnavimo priemones, įskaitant tranzito teisę, kurios būtinos tarptautinei taikai bei saugumui palaikyti (Jungtinių Tautų Chartija) Toks susitarimas ar susitarimai nustato ginkluotųjų pajėgų skaičių ir rūšis, jų parengtį bei bendrą jų išsidėstymo vietą ir teikiamų aptarnavimo priemonių ir pagalbos pobūdį. Remiantis šiuo straipsniu, tokioms pajėgoms vadovauja Jungtinių Tautų Saugumo Taryba. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba ginkluotas pajėgas gali naudoti ir taikos palaikymo misijose.

Norint panaudoti Jungtinių Tautų sankcionuotą ginkluotą jėgą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje yra beveik neįmanoma, būtent dėl fakto, kad penkios nuolatinės Jungtinių Tautų Saugumo tarybos narės turi veto balsus ir dėl dažnai išsiskiriančių požiūrių, dažnai viena iš nuolatinė valstybių narių pasinaudoja savo veto teise, todėl yra labai didelė tikimybė, kad net atsiradus galimybei sankcionuoti ginkluotos jėgos panaudojimą Sirijoje prieš „Islamo valstybės“ kovotojus, viena iš valstybių panaudotų veto.

Taip pat Jungtinių Tautų Saugumo Taryba nėra priėmusi rezoliucijų, kurios tiesiogiai įtvirtintų sankciją naudoti ginkluotą jėgą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje. Pastaruoju metu Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos priimtose rezoliucijose tik pasmerkia „Islamo valstybės“ kovotojų vykdomą terorizmą, įpareigoja Jungtinių Tautų nares atlikti tam tikrus veiksmus, kurie nėra susiję su ginkluotos jėgos naudojimu, bei ragina imtis visų būtinų priemonių prieš „Islamo valstybės“ kovotojus. Taigi decentralizuotas ginkluotos

jėgos naudojimas prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijoje nėra pateisinamas remiantis tiesiogine Jungtinių Tautų ST sankcija naudoti ginkluotą jėgą (Aust, 2010)

Tarptautinės teisės doktrinoje nevienareikšmiškai vertinamos Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos, netiesiogiai sankcionuojančios decentralizuotos ginkluotos jėgos naudojimą ne taikos palaikymo misijų srityje, t. y. numanomos Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcijos naudoti ginkluotą jėgą. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba netiesioginė sankcija naudoti ginkluotą jėgą yra susijusi su plečiamu Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijų aiškinimu. Dalis tarptautinės teisės doktrinos atstovų teigia, jog Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos priimtose rezoliucijose neturėtų būti aiškinamos plečiamai, kadangi toks plečiamas aiškinimas galėtų pažeisti valstybių suverenios lygybės principą (Sienho, 2012)

Pažymėtina, jog tarptautinės teisės praktikoje dalis Jungtinių Tautų narių pripažįsta plečiamą Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijų aiškinimą bei pateisina ginkluotos jėgos naudojimą remiantis netiesiogine Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcija naudoti ginkluotą jėgą. 1990 m. lapkričio 29 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 678 įtvirtino netiesioginę sankciją naudoti ginkluotą jėgą, bei plečiamą Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos aiškinimą (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos Rezoliucija Nr. 678)

2.4.2. Teisinis Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcijos naudoti ginkluotą jėgą kovoje prieš „Islamo valstybę“ vertinimas

Tarptautinės teisės praktikoje Jungtinių Tautų narės naudojo plečiamą Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijų aiškinimą, kuris jų aiškinimu netiesiogiai sankcionuoja ginkluotos jėgos naudojimą. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos netiesioginė sankcija naudoti ginkluotą jėgą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos teritorijoje yra nevienareikšmiškai vertinama.

Tarptautinės teisės praktikoje Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos netiesioginis aiškinimas pateisino ginkluotos jėgos naudojimą prieš valstybių vyriausybes arba sukilėlius pilietinio karo metu, to pavyzdys galėtų būti 2011 m. kovo 17 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1973, kuri nustatė netiesioginę ginkluotos jėgos

naudojimo sankciją prieš Libijos Vyriausybę pilietinio karo metu (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1973)

Taip pat, Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijoms, netiesiogiai nustatančioms sankciją naudoti ginkluotą jėgą, yra būdinga bendra formuluotė, kuria yra sankcionuojamos Jungtinių Tautų narių visų būtinų priemonių naudojimas. Pažymėtina, jog iki šiol Jungtinių Tautų Saugumo Taryba nėra priėmusi rezoliucijos prieš „Islamo valstybės“ kovotojus, kurioje Jungtinių Tautų Saugumo Taryba sankcionuotų Jungtinių Tautų narių visų būtinų priemonių naudojimą.

Pirmą kartą Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 2396 prieš „Islamo valstybės“ kovotojus buvo priimta 2014 m. rugpjūčio 15 d. Joje, remiantis Jungtinių Tautų Chartijos VII skyriumi, smerkiamas „Islamo valstybės“ kovotojų ir kitų teroristinių organizacijų vykdomas terorizmas, reikalaujamas teroristinių veiksmų atlikimo nutraukimas, minėtų kovotojų nusiginklavimas ir išformavimas. Taip pat rezoliucija pakartoja raginimą Jungtinių Tautų narėms imtis visų būtinų ir tinkamų priemonių pagal tarptautinę teisę kovoje prieš teroristinių veiksmų kurstymą, kurį vykdo „Islamo valstybės“ kovotojai ir kitos teroristinės organizacijos, bei užkirsti kelią teroristų ar teroristais remiamų asmenų vykdomą mokslo, kultūros ir religijos institucijų ardomąją veiklą (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 2396)

2015 m. lapkričio 20 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 2249, ragina Jungtinių Tautų nares laikantis tarptautinės teisės normų (įskaitant Jungtinių Tautų Chartijos, tarptautinių žmogaus, pabėgėlių ir humanitarinės teisės nuostatų) imtis visų būtinų priemonių prieš „Islamo valstybės“ kovotojus Sirijos bei Irako teritorijose; didinti bei koordinuoti visas pastangas, susijusias su „Islamo valstybės“ kovotojų bei kitų teroristinių organizacijų vykdomų teroristinių veiksmų prevencija ir slopinimu; neutralizuoti „Islamo valstybės“ kovotojų bei kitų teroristinių organizacijų prieglobsčius, kurie yra įsteigti dideliuose Sirijos ir Irako teritorijų dalyse (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 2249) Šios rezoliucijos pagrindinis siekis yra paskatinti Jungtinių Tautų valstybes nares didinti savo pastangas nutraukiant terorizmo finansavimą ir sulaikyti užsienio kovotojų atvykimą iš užsienio valstybių į Siriją ir Iraką. Saugumo Tarybos rezoliucijoje Nr. 2249 yra raginama Jungtinių Tautų valstybes nares imtis visų būtinų priemonių prieš „Islamo valstybės“ kovotojus, tačiau rezoliucija nenustato sankcijos naudoti visas būtinas priemones prieš

„Islamo valstybės“ kovotojus pagal Jungtinių Tautų Chartijos VII skyrių (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 2249)

2017 m. gruodžio 21 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijoje Nr. 2396 yra nustatomos Jungtinių Tautų valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo pareigos sienos apsaugos ir dalijimosi informacija, teisinių priemonių ir tarptautinio bendradarbiavimo, baudžiamojo persekiojimo, civilių gyventojų reabilitacijos ir reintegracijos srityse prieš „Islamo valstybės“ kovotojus ir kitas teroristines organizacijas (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 2396) Šioje rezoliucijoje, Saugumo Taryba, primena savo sprendimą priimta 2014 m. rugsėjo 24 d. rezoliucijoje Nr. 2178, kuris kalbėjo, kad visos valstybės narės turi nustatyti sunkias nusikalstamas veikas, susijusias su kelionėmis, verbavimu ir finansavimu užsienio teroristų kovotojų, valstybės narės yra raginamos visiškai įgyvendinti savo įsipareigojimus, įskaitant pareigą užtikrinti, kad būtų nustatyti valstybių vidaus įstatymai ir kiti teisės aktai, skirti įvardinti sunkias nusikalstamas veikas, kurių pakaktų galimybei patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir bausti, tokiu būdu, kuris atitiktų nusikalstamos veikos sunkumą, bei buvo pakartotas raginimas valstybėms narėms bendradarbiauti ir remti viena kitos pastangas kovoje su terorizmui prijaučiančiais ekstremistais (Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 2396)

Aukščiau paminėtose Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijose, valstybės narės yra skatinamos naudotis ir imtis visų būtinų priemonių prieš „Islamo valstybės“ kovotojus, tačiau nei vienoje iš paminėtų rezoliucijų nėra įtvirtinta sankcionuotas Jungtinių Tautų narių ginkluotosios jėgos naudojimas pagal Jungtinių Tautų Chartijos VII skyriaus nuostatas. Taigi toks ginkluotosios jėgos naudojimas yra laikomas kraštutine priemone tarptautiniuose santykiuose. Taip pat sunkumų sankcionuoti ginkluotosios jėgos panaudojimą kelia sunkumų ir 5 nuolatinių narių turima veto teisė. Galima daryti išvadą, kad Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcija naudoti ginkluotą jėgą kovoje prieš „Islamo valstybę“, nors ir atitinka išvardintus kriterijus, tačiau praktikoje kol kas yra nepasitaikiusi.

IŠVADOS

1. „Islamo valstybė“ yra teroristinė organizacija, egzistuojanti daugiau nei trisdešimt metų, kuriai priklauso tūkstančiai kovotojų, trumpą laikotarpį priklausė „al-Qaeda“ teroristinei organizacijai. „Islamo valstybė“ buvo viena iš pagrindinių dalyvių Irako kare ir Sirijos civiliniame kare, šie karai leido „Islamo valstybei“ įsitvirtinti šiose valstybėse, kuriose turėjo saugius prieglobsčius ir kovotojų treniravimo stovyklas. Vienas pagrindinių „Islamo valstybės“ būdų vykdyti teroristinius išpuolius – savižudžiai sprogdintojai, kurie dažniausiai nusineša dešimtis civilių gyvybių.
2. Europos Sąjungos teisės aktuose ir Jungtinių Tautų konvencijose (konvencijų protokoluose) yra nurodyta kokios nusikalstamos veikos gali būti laikomos terorizmu – tai gali būti ir konkretūs veiksmai, ir dalyvavimas organizacijos veikloje, tiesiogiai nevykdant teroristinių išpuolių, ir teroristinės organizacijos sąvoka. Pagrindiniai teroristinės organizacijos bruožai yra siekis sukelti neapsakomą baimę visuomenei ir išpuolių aukos – civiliai.
3. „Islamo valstybė“ gali būti ir yra laikoma teroristine organizacija. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijoje 2014 metais tai yra pirmą kartą oficialiai įtvirtinta. „Islamo valstybės“ kovotojų veiksmai atitinka pagrindinius kriterijus keliamus teroristinei organizacijai ir terorizmui – jų pagrindinis tikslas yra įbauginti visuomenę, o jų išpuoliai yra nukreipti prieš civilius.
4. Vertinant humanitarinės intervencijos teisėtumą kovoje su „Islamo valstybe“, reikia įvertinti šiuos kriterijus: teisėtas pagrindas, kraštutinė priemonė, santykis tarp žalos ir naudos, proporcingumas, intervencijos tikslas, taikos atkūrimo planas. Jeigu Jungtinių Amerikos Valstijų ir jos vadovaujamos koalicijos veiksmai atitinka išvardintus kriterijus, jie gali remtis humanitarine intervencija kovoje su „Islamo valstybe“. Negalima griežtai teigti, kad visada bus pateisinama humanitarinė intervencija šioje kovoje, kadangi kriterijai turi būti vertinami kiekvienu atveju individualiai.
5. Vertinant savigynos naudojimą kovoje prieš „Islamo valstybę“ reikia atkreipti dėmesį į tai, ar valstybė/valstybės apie savigynos naudojimą praneša Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai. Taip pat naudojama savigyna gali būti pateisinta, kol yra reali grėsmė, kuomet grėsmė išnyksta, savigynos argumentas tampa nebetinkamas.

- Jungtinės Amerikos Valstijų ir jų lydimos antiteroristinės koalicijos ginkluotos jėgos naudojimas Sirijos ir Irako valstybėse gali būti pateisinamas kolektyvine savigyna.
6. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcionuotas ginkluotos jėgos panaudojimas pagal Jungtinių Tautų Chartiją turi būti kraštutinė priemonė, valstybės narės visada yra skatinamos imtis visų kitų priemonių, kurioms nereiktų ginkluotos jėgos naudojimo. Taip pat panaudoti Jungtinių Tautų sankcionuotą ginkluotą jėgą prieš „Islamo valstybės“ kovotojus yra beveik neįmanoma, kadangi penkios nuolatinės Jungtinių Tautų Saugumo tarybos narės turi veto balsus, kurios gali panaudoti balsavime dėl ginkluotos jėgos sankcionavimo. Iki šiol nėra priimtos Jungtinių Tautos Saugumo Tarybos rezoliucijos, kurioje būtų aiškiai įtvirtintas sankcionuotas ginkluotos jėgos panaudojimas prieš „Islamo valstybę“ ir jos kovotojus.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI

Tarptautinės teisės aktai

1. Jungtinių Tautų Chartija (1945), *Valstybės žinios*, Nr. 15-557
2. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, deklaracija Nr.2625 (XXV), *A/RES/2625 (24 10 1970)*
3. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, rezoliucija Nr.3314 (XXIX), *A/RES/29/3314 (14 12 1974)*
4. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, rezoliucija Nr. 51/210, *A/RES/51/210 (16 1 1997)*
5. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 678, *S/RES/678 (29 11 1990)*
6. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 841, *S/RES/841 (16 6 1993)*
7. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 940, *S/RES/940 (31 7 1994)*
8. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 1267, *S/RES/1267 (15 10 1999)*
9. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 1368, *S/RES/1368 (12 9 2001)*
10. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 1373, *S/RES/1373 (28 9 2001)*
11. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 1377, *S/RES/1377 (12 11 2001)*
12. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 1441, *S/RES/1441 (8 11 2002)*
13. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 1973, *S/RES/1973 (17 3 2011)*
14. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 2170, *S/RES/2170 (15 8 2014)*
15. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 2249, *S/RES/2249 (20 11 2015)*
16. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba, rezoliucija Nr. 2396, *S/RES/2396 (21 12 2017)*
17. Branduolinių medžiagų fizinės saugos konvencija. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 36-1552.
18. Branduolinių medžiagų fizinės saugos konvencijos pakeitimas. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 39-1476.
19. Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 8-266.
20. Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-417.
21. Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-418.
22. Konvencija dėl kovos su smurtu tarptautinės civilinės aviacijos srityje (9 10 2010)

23. Konvencija dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-416.
24. Konvencija dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 97-4257.
25. Konvencija dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-420.
26. Konvencijos dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą protokolas (14 10 2005)
27. Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 8-267.
28. Protokolas dėl kovos su smurtu tarptautinę civilinę aviaciją aptarnaujančiuose oro uostuose, papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą, priimtą 1971 m. rugsėjo 23 d. Monrealyje. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 19-419.
29. Protokolas pakeičiantis Konvencijos dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose, priimtą 1963 m. rugsėjo 14 d. Tokijuje, nuostatas (4 4 2014)
30. Protokolas papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu tarptautinės civilinės aviacijos srityje (10 9 2010)
31. Protokolo dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą protokolas (14 10 2005)
32. Tarptautinė konvencija dėl kovos su branduolinio terorizmo veiksmais. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 67-2603.
33. Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 108-3430.
34. Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 36-1184.
35. Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 8-268.

Europos Sąjungos teisės aktai

1. Europos Sąjunga, direktyva Nr. 2017/541 (15 3 2017)
2. Europos Sąjungos Tarybos bendroji pozicija dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu Nr. 2001/931/BUSP (27 12 2001)

Nacionaliniai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

1. Akehurst, M. & Malanczuk, P., 2000. *Šiuolaikinis Tarptautinės Teisės Įvadas*. s.l.:Eugrimas.
2. Anon., be datos *Combined Joint Task Force - Operation Inherent Resolve*, s.l.: Operation Inherent Resolve.
3. Aust, A., 2010. *International Law Handbook*. s.l.:Cambridge: Cambridge University Press.
4. Badescu, C. G., 2010. *Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect. Security and human rights*. 1st edition mont. s.l.:Routledge.
5. Bunzel, C., 2015. From Paper State to Caliphate: The Ideology of the Islamic State. *The Brookings Project on U.S. Relations with the Islamic World*, Issue 19.
6. Dinstein, Y., 2001. *War, Aggression and Self-Defence*. 3rd mont. s.l.:Cambridge: Cambridge University Press.
7. Duffy, H., 2005. *The 'War on Terror' and the Framework of International Law*. s.l.:Cambridge: Cambridge University Press.
8. Felter, J. & Fishman, B., 2007. *Al-qa'ida's Foreign Fighters in Iraq: A First Look at the Sinjar Records*, s.l.: Harmony Project.
9. Fishman, B. et al., 2008. *Bombers, Bank Accounts and Bleedout: Al-Qa'ida's Road In And Out Of Iraq*, s.l.: Harmony Project.
10. Grigaitė, G., 2010. Humanitarinės Intervencijos samprata ir teisėtumas Jungtinių Tautų Chartijos kontekste. *Teisė*, Issue 75, pp. 176-186.
11. Grigaitytė, G., 2012. *Humanitarinės Intervencijos koncepcija šiuolaikinės tarptautinės teisės kontekste*. s.l.:s.n.
12. Hiro, D., 2002. *Iraq: In the Eye of the Storm*. 2nd Printing edition mont. s.l.:Thunder's Mouth Press.

13. Holzgrefe, J. L. & Keohane, R. O., 2003. *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*. s.l.:Cambridge: Cambridge University Press.
14. Kirdar, M. J., 2011. *Al Qaeda in Iraq*, s.l.: Center for Strategic & International studies.
15. Lubell, N., 2010. *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. s.l.:Oxford University Press.
16. Najim Abed , A.-J. & Sterling, J., 2010. The Iraqi and AQI Roles in the Sunni Awakening. *PRISM*, 2(1 (12/2010)), pp. 3-18.
17. O'Bagy, E., 2013. *The Free Syrian Army*. s.l.:Institute for the Study of War.
18. Sienho, Y., 2012. The Dynamic Interplay between the Interpreters of Security Council Resolutions. *Chinese Journal of International Law*, 11(4), pp. 613-622.
19. Simma, B. et al., 2012. *The Charter of the United Nations: A Commentary, Volume II*. 3rd Edition mont. s.l.: Oxford Commentaries on International Law.
20. Smith, K., 2020. *A reflection on the Responsibility to Protect in 2020*, s.l.: s.n.
21. Sovereignty, I. c. o. i. a. S., 2001. *The responsibility to protect*, Ottawa: International Development Research Centre.
22. *The Kosovo Report* (2000) Independent International Commission on Kosovo.
23. Vadapalas, V., 2003. *Tarptautinė teisė. Pagrindiniai dokumentai ir jurisprudencija*. Vilnius: Eugrimas.
24. Vadapalas, V., 2006. *Tarptautinė teisė*. Vilnius: Eugrimas.
25. Vasiliauskiene, V., 2013. Terorizmo apibrėžimas tarptautinėje teisėje. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, Issue 10, pp. 322-338.
26. Vitkauskaitė - Meurice, D. & Bandza, M., 2013. Tarptautinių operacijų teisinio reglamentavimo ypatumai. *Jurisprudencija*, Issue 20(3), pp. 1131-1151.
27. Wheeler, N. J., 2001. Legitimizing Humanitarian Intervention: Principles and Procedures. *Melbourne Journal of International Law*, 21(2(2)).

TEISMŲ PRAKTIKA

1. *SELAHATTİN DEMİRTAŞ prieš Turkiją (Nr. 2)* [EŽTT], Nr. 14305/17, [2020 12 22]. ECLI:CE:ECHR:2020:1222JUD001430517.
2. *Dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją (Nikaragva v. JAV)* [TTT], [1986 06 27], ICJ REP 14, ICGJ 112.
3. *Dėl sienos statybos okupuotoje Palestinos teritorijoje teisinių pasekmių* [TTT], [2004 07 09], ICJ REP 2004
4. *Korfu sąsiauris (Albanija v. Jungtinė Karalystė)* [TTT], [1949 04 09], ICJ REP 1949

KITI ŠALTINIAI

1. Almkhatar, S. & Wallace, T., 2015. Why Turkey is Fighting the Kurds who are fighting ISIS. *The New York Times*. [Tinkle]
Prieiga per internetą:
<https://www.nytimes.com/interactive/2015/08/12/world/middleeast/turkey-kurds-isis.html> [Žiūrėta 17 04 2021]
2. Anon., 2013. Cameron: G8 to stamp out ransom payments. *BBC News*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-22951654> [Žiūrėta 17 04 2021]
3. Anon., 2014. The ISIS threat: a global challenge. *United States Department of State*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: <https://www.state.gov/about-us-the-global-coalition-to-defeat-isis/> [Žiūrėta 20 03 2021]
4. Anon., 2015. What is „Islamic State“?. *bbc.com*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144> [Žiūrėta 25 03 2021]
5. Anon., 2016. UN human rights panel concludes ISIL is committing genocide against Yazidis. *UN News*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: <https://news.un.org/en/story/2016/06/532312-un-human-rights-panel-concludes-isil-committing-genocide-against-yazidis> [Žiūrėta 28 03 2021]

6. Anon., 2019. The Islamic State. *Center for International Security and Cooperation*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/islamic-state#_ftn8 [Žiūrėta 21 03 2021]
7. Anon., 2019. What's happening in Syria? *BBC*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: <https://www.bbc.co.uk/newsround/16979186> [Žiūrėta 15 04 2021]
8. Anon., 2020. Operation Iraqi Freedom. *Naval History and Heritage Command*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: <https://www.history.navy.mil/content/history/nhnc/browse-by-topic/wars-conflicts-and-operations/middle-east/operation-iraqi-freedom.html> [Žiūrėta 18 04 2021]
9. Anon., 2021. U.S. relations with Syria. *state.gov*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-syria/> [Žiūrėta 03 04 2021]
10. Anon., be datos. Haiti. *Wikipedia*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: <https://en.wikipedia.org/wiki/Haiti> [Žiūrėta 18 04 2021]
11. Anon., be datos. Responsibility to protect. *United Nations*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: <https://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.shtml> [Žiūrėta 21 04 2021]
12. Anon., be datos. Syria. *Uppsala Conflict Data Program*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: <https://ucdp.uu.se/country/652> [Žiūrėta 14 04 2021]
13. Bush, G. W., 2002. *The President's State of the Union Address*, s.l.: The White House.
14. Bush, G. W., 2003. *President Bush Addresses the Nation*, s.l.: The White House: Office of the Press Secretary.
15. Editors, H., 2020. September 11 Attacks. *HISTORY*. [Tinkle]
Available at: <https://www.history.com/topics/21st-century/9-11-attacks> [Kreiptasi 25 03 2021]
16. Glenn, C., Rowan, M., Caves, J. & Nada, G., 2019. Timeline: The rise, spread and fall of the Islamic State. *www.wilsoncenter.org*. [Tinkle]

- Prieiga per internetą: <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state> [Žiūrėta 21 03 2021]
17. Graham - Harrison, E., 2016. Russian airstrikes in Syria killed 2,000 civilians in six months. *The Guardian*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/15/russian-airstrikes-in-syria-killed-2000-civilians-in-six-months> [Žiūrėta 14 04 2021]
 18. Irako Vyriausybės nuolatinio įgaliotinio laiškas Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai Nr. S/2014/440 (25 6 2014)
 19. Irako Vyriausybės nuolatinio įgaliotinio laiškas Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai Nr. S2014/691 (22 9 2014)
 20. Joscelyn, T., 2013. Al Qaeda in Iraq, Al Nusrah Front emerge as rebranded single entity. *www.longwarjournal.org*. [Tinkle]
Prieiga per internetą:
https://www.longwarjournal.org/archives/2013/04/the_emir_of_al_qaeda.php [Žiūrėta 22 03 2021]
 21. Joscelyn, T., 2014. Al Qaeda's general command disowns the Islamic State of Iraq and the Sham. *www.longwarjournal.org*. [Tinkle]
Prieiga per internetą:
https://www.longwarjournal.org/archives/2014/02/al_qaedas_general_co.php [Žiūrėta 22 03 2021]
 22. Jungtinių Amerikos Valstijų kreipimasis į Jungtinių Tautų Generalinį sekretorių (23 9 2017)
 23. Jungtinių Amerikos Valstijų nuolatinės atstovės laiškas Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai Nr. S/2001/946 (07 10 2001)
 24. Jungtinių Amerikos Valstijų nuolatinės atstovės laiškas Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai Nr. S/2014/695 (23 9 2014)
 25. Kazlauskas, M., be datos. Irako karas. *Visuotinė Lietuvių Enciklopedija*. [Tinkle]
Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/irako-karas/> [Žiūrėta 17 04 2021]
 26. Mahmood, M. & Black, I., 2013. Free Syrian Army rebels defect to Islamist group Jabhat al-Nusra. *The Guardian*. [Tinkle]

Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/world/2013/may/08/free-syrian-army-rebels-defect-islamist-group> [Žiūrėta 17 04 2021]

27. Obama, B., 2011. *Remarks by the President on Ending the War in Iraq*, s.l.: The White House: Office of the Press Secretary.
28. Obama, B., 2014. *Weekly Address: We Will Degrade and Destroy ISIL*, s.l.: The White House Office of the Press Secretary.
29. Tomkus , P., be datos. Afganistano karas. *Visuotinė Lietuvių Enciklopedija*. [Tinkle] Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/afganistano-karas/> [Žiūrėta 15 04 2021].
30. Weaver, M. A., 2006. The short, violent life of Abu Musab al-Zarqawi. *www.theatlantic.com*. [Tinkle] Prieiga per internetą: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2006/07/the-short-violent-life-of-abu-musab-al-zarqawi/304983/> [Žiūrėta 16 3 2021].

SANTRAUKA

Atsakas į „Islamo valstybės“ išpuolius pagal tarptautinę teisę

Gabija Načiūnaitė

Magistro darbe yra analizuojama atsako į „Islamo valstybės“ išpuolius, teisinis vertinimas, remiantis tarptautinės teisės aktais, mokslinė literatūra bei teismų praktika. Nagrinėjant šią temą buvo analizuojama daug Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijų. Darbe yra kalbama apie „Islamo valstybės“ susikūrimą, jos augimą ir Irako ir Sirijos kovas su „Islamo valstybe“ ir kaip prie jų prisijungė užsienio valstybės. Darbe nagrinėjama terorizmo ir teroristinės organizacijos sąvoka ir ar „Islamo valstybė“ galėtų būti laikoma tokia. Darbe yra analizuojama ginkluotos jėgos naudojimo pagrindai kovoje su „Islamo valstybe“ ir jos kovotojais.

Antroje darbo dalyje yra nagrinėjami jėgos ir grasinimo jėga draudimo principas, savigynos, humanitarinės intervencijos principai ir Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcija naudoti ginkluotą jėgą. Analizuojant šias sritis darbe buvo nagrinėjama agresijos sąvoka, kolektyvinė savigyna ir atsakomybės ginti norma. Darbe išanalizavus Jungtinių Tautų Chartiją, Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijas ir kitą specialiąją literatūrą yra pateikiamas teisinis jėgos ir grasinimo jėga draudimo, savigynos ir humanitarinės intervencijos principai, bei Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos sankcijos naudoti ginkluotą jėgą teisinis vertinimas.

Jeigu Jungtinių Amerikos valstijų ir jos vadovaujamos koalicijos veiksmai atitinka humanitarinei intervencijai būdingu kriterijus, jie gali remtis humanitarine intervencija kovoje su „Islamo valstybe“. Jungtinės Amerikos Valstijų ir jų lydimos antiteroristinės koalicijos ginkluotos jėgos naudojimas Sirijos ir Irako valstybėse gali būti pateisinamas kolektyvine savigyna. Iki šiol nėra priimtos Jungtinių Tautos Saugumo Tarybos rezoliucijos, kurioje būtų aiškiai įtvirtintas sankcionuotas ginkluotos jėgos panaudojimas prieš „Islamo valstybę“ ir jos kovotojus.

Išanalizuotas darbas leidžia padaryti išvadas apie „Islamo valstybės“ buvimą teroristinę organizaciją ir leidžia pateikti teisinį ginkluotos jėgos naudojimo prieš „Islamo valstybę“ vertinimą.

SUMMARY

Response to Islamic State Attacks under International Law

Gabija Načiūnaitė

This master thesis provides analysis and the legal assessment of the response to the attacks of the Islamic State based on international law, scientific literature, and case law. Numerous United Nations Security Council resolutions have been analyzed in this context. This work talks about the formation of the "Islamic State", its growth and the struggles of Iraq and Syria against the "Islamic State" and how foreign states have joined them. The paper examines the concept of terrorism and terrorist organization and whether the "Islamic State" could be considered as such. The paper analyzes the basics of the use of armed force in the fight against the "Islamic State" and its fighters.

The second part of the work deals with the principle of prohibition of force and threats of force, the principles of self-defence, humanitarian intervention and the sanction of the United Nations Security Council for the use of armed force. Analyzing these areas, the concept of aggression, collective self-defence, and the norm of responsibility to protect were examined in the work. An analysis of the United Nations Charter, United Nations Security Council Resolutions, and other specialized literature provides a legal assessment of the force and threat of force, self-defence, and humanitarian intervention, as well as a United Nations Security Council sanction for the use of force.

If the actions of the United States and its coalition meet the criteria for humanitarian intervention, they can use humanitarian intervention argument in the fight against the "Islamic State." The use of armed force by the United States and the accompanying anti-terrorist coalition in the Syrian and Iraqi states can be justified by collective self-defense. To date, there are no United Nations Security Council resolutions that firmly enshrine the use of sanctioned weapons against the Islamic State and its militants.

The analyzed work allows to draw conclusions about the existence of the "Islamic State" as a terrorist organization and allows to provide a legal assessment of the use of armed force against the "Islamic State".